

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

17. travnja 2018.*

„Povreda obveze države članice – Okoliš – Direktiva 92/43/EEZ – Očuvanje prirodnih staništa i divlje faune i flore – Članak 6. stavci 1. i 3. – Članak 12. stavak 1. – Direktiva 2009/147/EZ – Očuvanje divljih ptica – Članci 4. i 5. – Područje Natura 2000 ‚Puszcza Białowieska‘ – Izmjena plana šumskog gospodarenja – Povećanje sječive drvene mase – Plan ili projekt koji nije izravno potreban za upravljanje tim područjem, ali može na njega znatno utjecati – Odgovarajuća procjena utjecaja na to područje – Negativan utjecaj na cjelovitost područja – Učinkovita provedba mjera očuvanja – Učinci na lokalitete za razmnožavanje ili odmor zaštićenih vrsta”

U predmetu C-441/17,

povodom tužbe zbog povrede obveze na temelju članka 258. UFEU-a, podnesene 20. srpnja 2017.,

Europska komisija, koju zastupaju C. Hermes, H. Krämer, K. Herrmann i E. Kružíková, u svojstvu agenata,

tužitelj,

protiv

Republike Poljske, koju zastupaju J. Szyszko, ministar okoliša, kao i B. Majczyna i D. Krawczyk, u svojstvu agenata, uz asistenciju K. Tomaszewskog, *eksperta*,

tuženika,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, A. Tizzano, potpredsjednik, M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J. Malenovský i E. Levits, predsjednici vijeća, A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, S. Rodin, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos i E. Regan (izvjestitelj), suci,

nezavisni odvjetnik: Y. Bot,

tajnik: M. Aleksejev, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 12. prosinca 2017.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 20. veljače 2018.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: poljski

Presudu

- 1 Svojom tužbom Europska komisija zahtijeva od Suda da utvrdi da Republika Poljska nije ispunila svoje obveze koje proizlaze:
 - na temelju članka 6. stavka 3. Direktive Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 2., str. 14.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013. (SL 2013., L 158, str. 193.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 27., str. 143.) (u daljnjem tekstu: Direktiva o staništima), time što je donijela izmjenu plana šumskog gospodarenja za šumski okrug Białowieża a da se nije uvjerila da to neće negativno utjecati na cjelovitost područja od značaja za Zajednicu (u daljnjem tekstu: PZZ) i posebnog zaštićenog područja (u daljnjem tekstu: PZP) PLC200004 Puszcza Białowieška (u daljnjem tekstu: područje Natura 2000 Puszcza Białowieška);
 - na temelju članka 6. stavka 1. Direktive o staništima i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica (SL 2010., L 20, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 32., str. 128. i ispravak SL 2015., L 75, str. 20.), kako je izmijenjena Direktivom 2013/17 (u daljnjem tekstu: Direktiva o pticama), time što nije poduzela potrebne mjere očuvanja koje odgovaraju ekološkim zahtjevima prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I, vrsta iz Priloga II. Direktivi o staništima, vrsta ptica navedenih u Prilogu I. Direktivi o pticama i migracijskih vrsta koje se redovito pojavljuju, a nisu navedene u tom prilogu, za koje su bili određeni PZZ i PZP koji čine područje Natura 2000 Puszcza Białowieška;
 - na temelju članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive o staništima, time što nije osigurala strogu zaštitu saproksilnih kornjaša, konkretno vrsta *Cucujus cinnaberinus*, *Buprestis splendens*, *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*, navedenih u Prilogu IV. toj direktivi, to jest time što nije zabranila njihovo namjerno ubijanje ili uznemiravanje i oštećivanje ili uništavanje njihovih lokaliteta za razmnožavanje ili odmor u šumskom okrugu Białowieża i
 - na temelju članka 5. točaka (b) i (d) Direktive o pticama, time što nije osigurala zaštitu vrsta ptica navedenih u njezinu članku 1., osobito malog ćuka (*Glaucidium passerinum*), planinskog ćuka (*Aegolius funereus*), planinskog djetlića (*Dendrocopos leucotos*) i troprstog djetlića (*Picoides tridactylus*), to jest time što nije pazila da ih se u šumskom okrugu Białowieża ne ubija ili uznemirava u razdoblju razmnožavanja i podizanja mladunčadi te da se njihova gnijezda i jaja namjerno ne uništavaju, oštećuju ili uklanjaju.

I. Pravni okvir

A. Direktiva o staništima

- 2 Člankom 1. Direktive o staništima propisano je:

„Za potrebe ove Direktive:

- (a) *očuvanje* znači niz mjera potrebnih za održavanje ili obnovu prirodnih staništa i populacija vrsta divlje faune i flore u povoljnom stanju kako je određeno u točkama (e) i (i);

[...]

- (c) *prirodni stanišni tipovi od interesa Zajednice* znače one tipove unutar područja navedenog u članku 2[.]:
- i. kojima prijeti nestanak unutar njihovog prirodnog areala;
 - ili
 - ii. imaju mali prirodan areal zbog regresije ili im je područje u prirodi ograničeno;
 - ili
 - iii. sadašnji izraziti primjeri tipičnih karakteristika jedne ili više od devet sljedećih biogeografskih regija: alpske, atlan[t]ske, crnomorske, borealne, kontinentalne, makaronezijske, sredozemne, panonske i stepske.

Ovakvi stanišni tipovi su navedeni ili se mogu navesti u Prilogu I.;

- (d) *prioritetni prirodni stanišni tipovi* odnose se na prirodne stanišne tipove kojima prijeti nestanak, a prisutni su na području navedenom u članku 2. i za čije je očuvanje Zajednica posebno odgovorna, s obzirom na razmjere njihovog prirodnog areala koji se nalazi unutar područja navedenog u članku 2.; ovi prioritetni prirodni stanišni tipovi označeni su zvjezdicom (*) u Prilogu I.;
- (e) *stanje očuvanosti prirodnog staništa* znači zbroj utjecaja koji djeluju na prirodno stanište i njegove tipične vrste koji bi mogli ugroziti njegovu dugoročnu prirodnu rasprostranjenost, strukturu i funkcije kao i dugoročni opstanak njegovih tipičnih vrsta unutar područja navedenog u članku 2.

Stanje očuvanosti prirodnog staništa smatra se ‚povoljnim‘ kad:

- su njegov prirodni areal i područja koja pokriva u tom arealu stabilni ili u porastu,
- i
- postoji specifična struktura i funkcije potrebne za njegovo dugoročno održavanje i vjerojatno će postojati u predvidivoj budućnosti,
- i
- stanje očuvanosti njegovih tipičnih vrsta je povoljno kako je određeno u točki (i);

[...]

- (g) *vrste od interesa Zajednice* odnose se na vrste koje su, unutar područja navedenog u članku 2[.]:
- i. ugrožene [...];
 - ili
 - ii. osjetljive, odnosno smatra se vjerojatnim da će u skoroj budućnosti potpasti pod kategoriju ugroženih vrsta ako uzročni čimbenici nastave djelovati;
 - ili
 - iii. rijetke, odnosno s malim populacijama koje trenutačno nisu ugrožene ili osjetljive, ali rizik za to postoji. Vrste se nalaze u ograničenim geografskim područjima ili su u manjem broju raspršene na širem području;
 - ili
 - iv. endemske i zahtijevaju posebnu pozornost zbog posebne prirode njihovih staništa i/ili mogućeg utjecaja njihovog iskorištavanja na njihovo stanište i/ili mogućeg utjecaja njihovog iskorištavanja na njihovo stanje očuvanosti.

Ovakve vrste su navedene ili se mogu navesti u Prilogu II. i/ili Prilogu IV. ili Prilogu V.;

- (h) *prioritetne vrste* odnose se na vrste navedene [u točki] (g) [podtočki i.] za čije je očuvanje Zajednica posebno odgovorna s obzirom na razmjere njihovog prirodnog areala koji potpada pod područje navedeno u članku 2.; ove su prioritetne vrste označene zvjezdicom (*) u Prilogu II.;
- (i) *stanje očuvanosti vrste* znači zbroj utjecaja koji djeluju na tu vrstu, a koji bi mogli ugroziti njezinu dugoročnu rasprostranjenost i brojnost populacija unutar područja navedenog u članku 2[.];

Stanje očuvanosti prirodnog staništa smatra se ‚povoljnim‘ kad:

- podaci o dinamici populacije određene vrste ukazuju da će se ona dugoročno održati kao vijabilna sastavnica svog prirodnog staništa,

i

- prirodan areal vrste se ne smanjuje niti je vjerojatno da će se smanjiti u predvidivoj budućnosti,

i

- postoji, a vjerojatno će i dalje postojati, dovoljno veliko stanište u kojem će se populacije vrste dugoročno održati;

- (j) *područje* znači geografski određenu površinu čija je granica jasno označena;
- (k) [PZZ] znači područje koje, u biogeografskoj regiji ili regijama kojima pripada, znatno doprinosi održavanju ili povratu u povoljno stanje očuvanosti prirodnog stanišnog tipa navedenog u Prilogu I. ili neke od vrsta navedenih u Prilogu II. i može također znatno doprinijeti koherentnosti mreže Natura 2000 navedene u članku 3., i/ili znatno doprinosi održavanju biološke raznolikosti unutar dotične biogeografske regije ili regija.

Za široko rasprostranjene životinjske vrste, područja od značaja za Zajednicu odgovaraju mjestima unutar prirodnog areala takvih vrsta koja predstavljaju fizičke i biološke čimbenike bitne za njihov život i razmnožavanje;

- (l) *posebno područje očuvanja* znači [PZZ] u koje su države članice odredile zakonskim, administrativnim i/ili ugovornim aktom, gdje se potrebne mjere očuvanja primjenjuju radi održavanja ili povrata u povoljno stanje očuvanosti prirodnih staništa i/ili populacija vrsta za koje je to područje određeno;

[...]”

3 Članak 2. navedene direktive glasi:

„1. Cilj ove Direktive je doprinijeti osiguranju biološke raznolikosti putem očuvanja prirodnih staništa i divlje faune i flore na europskom području država članica na koje se Ugovor primjenjuje.

2. Mjere poduzete u skladu s ovom Direktivom namijenjene su održavanju ili povratu u povoljno stanje očuvanosti, prirodnih staništa i vrsta divlje faune i flore od interesa Zajednice.

[...]”

4 Člankom 3. stavkom 1. Direktive o staništima propisano je:

„Koherentna europska ekološka mreža posebnih područja očuvanja osniva se pod nazivom Natura 2000. Ova mreža, sastavljena od područja u kojima se nalaze prirodni stanišni tipovi navedeni u Prilogu I. i staništa vrsta navedenih u Prilogu II., omogućava održavanje određenih prirodnih stanišnih tipova i staništa vrsta ili, kad je to potrebno, njihov povrat u povoljno stanje očuvanosti u njihovom prirodnom arealu.

Mreža Natura 2000 obuhvaća [PZP-e koje] su države članice klasificirale u skladu s Direktivom [Vijeća] 79/409/EEZ [od 2. travnja 1979. o očuvanju divljih ptica (SL 1979., L 103, str. 1.).]”

5 Člankom 4. Direktive o staništima određeno je:

„1. Na temelju kriterija utvrđenih u Prilogu III. (Faza 1) i relevantnih znanstvenih informacija svaka država članica predlaže popis područja, uz naznaku koji se prirodni stanišni tipovi iz Priloga I. i koje vrste iz Priloga II. prirodno nalaze na tom području. Za široko rasprostranjene životinjske vrste ta područja odgovaraju mjestima unutar prirodne rasprostranjenosti takvih vrsta u kojima postoje fizički ili biološki čimbenici bitni za njihov život i razmnožavanje. Za široko rasprostranjene vodene vrste takva područja se predlažu samo gdje postoji područje koje se može jasno odrediti i koje predstavlja fizičke i biološke čimbenike bitne za njihov život i razmnožavanje. Države članice prema potrebi predlažu prilagodbu popisa u svjetlu rezultata nadzora navedenog u članku 11.

Popis se pros[lj]eđuje Komisiji u roku od tri godine od priopćenja ove Direktive, zajedno s informacijama o svakom području. Te informacije uključuju kartu područja, njegovo ime, smještaj, površinu i podatke koji su rezultat primjene kriterija utvrđenih u Prilogu III. (Faza 1) i to u obliku koji određuje Komisija, u skladu s postupkom utvrđenim u članku 21.

2. Na temelju kriterija utvrđenih u Prilogu III. (Faza 2) i u okviru svake od devet biogeografskih regija navedenih u članku 1. točki (c) podtočki iii. te cijelog područja navedenog u članku 2. stavku 1., Komisija u dogovoru sa svakom državom članicom sastavlja nacrt popisa [PZZ-a] na temelju popisa država članica u kojima se navode područja na kojima se nalaz[i] jedan ili više prioriternih prirodnih stanišnih tipova ili prioriternih vrsta.

[...]

Popis područja odabranih kao [PZZ-i], u kojem su istaknuta ona područja na kojima se nalazi jedan ili više prioriternih prirodnih stanišnih tipova ili prioriternih vrsta, Komisija usvaja u skladu s postupkom utvrđenim člankom 21.

[...]

4. Kad se [PZZ] usvoji u skladu s postupkom utvrđenim u stavku 2[.], dotična država članica ga određuje kao posebno područje očuvanja što je prije moguće, a najkasnije u roku od šest godina, ustanovljujući prioritete u svjetlu značaja tih područja za održavanje ili obnavljanje povoljnog stanja očuvanosti prirodnog stanišnog tipa iz Priloga I. ili vrste iz Priloga II. te koherentnosti mreže Natura 2000, u svjetlu prijetnji od pogoršanja ili uništenja kojima su ta područja izložena.

5. Čim se područje uvrsti na popis naveden u [trećem podstavku] stavka 2. podložan je odredbama članka 6. stavaka 2., 3. i 4.”

6 U skladu s člankom 6. navedene direktive:

„1. Za posebna područja očuvanja, države članice utvrđuju potrebne mjere za očuvanje koje prema potrebi uključuju odgovarajuće planove upravljanja, posebno priređene za ta područj[a] ili integrirane u druge razvojne planove te odgovarajuće zakonske, administrativne ili ugovorne mjere koje odgovaraju ekološkim zahtjevima prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I. i vrstama iz Priloga II. koji su prisutni na tim područjima.

[...]

3. Svaki plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem ili potreban za njegovo upravljanje, ali bi na njega mogao imati [znatan] utjecaj, bilo pojedinačno bilo u kombinaciji s ostalim planovima ili projektima, predmet je [odgovarajuće procjene] utjecaja koje bi mogao imati na [to] područje, s obzirom na ciljeve očuvanja područja. U svjetlu zaključaka procjene utjecaja na područje i sukladno odredbama stavka 4., nadležna tijela državne vlasti odobravaju plan ili projekt tek nakon što se uvjere da on neće negativno utjecati na cjelovitost dotičnog područja te, ako je to potrebno, nakon dobivanja mišljenja od šire javnosti.

4. Ako se, unatoč negativnoj procjeni utjecaja na područje i u nedostatku drugih pogodnih mogućnosti, plan ili projekt ipak moraju provesti zbog imperativnih razloga prevladavajućeg javnog interesa, uključujući interese socijalne ili gospodarske prirode, država članica poduzima sve kompenzacijske mjere kako bi osigurala zaštitu koherentnosti mreže Natura 2000. Ona Komisiju izvješćuje o usvojenim kompenzacijskim mjerama.

[...]”

7 U članku 7. navedene direktive određuje se:

„Obveze koje proizlaze iz članka 6. stavaka 2., 3. i 4. ove Direktive zamjenjuju sve obveze koje proizlaze iz prve rečenice članka 4. stavka 4. Direktive [79/409] u vezi područja klasificiranih na temelju članka 4. stavka 1. ili slično priznatih prema njezinom članku 4. stavku 2. od datuma provedbe ove Direktive ili datuma klasifikacije ili priznanja od strane države članice u skladu s Direktivom [79/409], pod uvjetom da je potonji datum kasniji.”

8 Člankom 12. stavkom 1. Direktive o staništima propisano je:

„1. Države članice poduzimaju sve potrebne mjere za uspostavu sustava stroge zaštite životinjskih vrsta navedenih u Prilogu IV., točki (a) u njihovom prirodnom arealu, zabranjujući:

(a) sve oblike namjernog hvatanja ili ubijanja primjeraka tih vrsta u divljini;

[...]

(d) oštećivanje ili uništavanje lokaliteta za razmnožavanje ili odmor.”

9 U Prilogu I. Direktivi o staništima, naslovljenom „Prirodni stanišni tipovi od interesa Zajednice čije očuvanje zahtijeva određivanje posebnih područja očuvanja”, u točki 9., koja se odnosi na „[p]rirodn[u] i doprirodn[u] šumsk[u] vegetacij[u] zavičajnih vrsta koja tvori šumske sastojine visokog drveća s tipičnim prizemnim slojem i zadovoljava sljedeće kriterije: rijetka je ili reliktna i/ili udomljuje vrste od interesa Zajednice”, i u odjeljku 91., koji se odnosi na „[š]ume europskog umjerenog pojasa”, navode se supkontinentalna hrastovo-grabova šuma (hrastovo-grabove šume *Galio-Carpinetum*) (šifra Natura 2000 9170) te cretne šume (šifra Natura 2000 91D0) i aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i

topolama (aluvijalne šume s vrstama *Alnus glutinosa* i *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)) (šifra Natura 2000 91E0), uzimajući u obzir da su dvije potonje šume posebno određene kao prioritetni prirodni stanišni tipovi.

- 10 U Prilogu II. toj direktivi, naslovljenoj „Životinjske i biljne vrste od interesa za Zajednicu čije očuvanje zahtijeva određivanje posebnih područja očuvanja”, u točki (a), naslovljenoj „Životinje”, navode se, među ostalim, „Beskralježnjaci” među kojima se na popisu vrsta kukaca („*Insecta*”) nalaze kornjaši (*Coleoptera*), uključujući *Boros schneideri*, *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Osmoderma eremita* i *Phryganophilus ruficollis*, s napomenom da su potonje dvije vrste prioritetne, te *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*.
- 11 U Prilogu IV. navedenoj direktivi, naslovljenoj „Životinjske i biljne vrste od značaja za Zajednicu i kojima je potrebna stroga zaštita”, u točki (a), naslovljenoj „Životinje”, također se navode „Beskralježnjaci”, među kojima su u popis vrsta kukaca („*Insecta*”) uvršteni kornjaši navedeni u prethodnoj točki, uz iznimku *Boros schneideri* i *Rhysodes sulcatus*.

B. Direktiva o pticama

- 12 Člankom 1. Direktive o pticama propisano je:

„1. Ova se Direktiva odnosi na očuvanje svih vrsta divljih ptica koje prirodno obitavaju na europskom državnom području država članica na koje se primjenjuje Ugovor. Ona se odnosi na zaštitu tih vrsta, upravljanje i nadzor nad tim vrstama i njome se utvrđuju pravila o njihovom iskorištavanju.

2. Primjenjuje se na ptice, njihova jaja, gnijezda i staništa.”

- 13 Člankom 4. te direktive predviđeno je:

„1. Vrste ptica navedene u Prilogu I. predmet su posebnih mjera očuvanja koje se odnose na njihova staništa, kako bi se osiguralo njihovo preživljavanje i razmnožavanje na njihovom području raširenosti.

S tim u vezi, uzimaju se u obzir:

- (a) vrste u opasnosti od izumiranja;
- (b) vrste osjetljive na određene promjene u njihovim staništima;
- (c) vrste koje se smatraju rijetkima zbog male populacije ili ograničene lokalne raširenosti;
- (d) druge vrste koje zahtijevaju posebnu pažnju zbog posebne prirode njihovih staništa.

Trendovi i promjene populacijskih razina uzimaju se u obzir kao podloga za ocjenjivanje.

Države članice posebno klasificiraju područja koja su s obzirom na broj i veličinu najprimjerenija kao [PZP] za očuvanje tih vrsta u okviru morskih i kopnenih zemljopisnih područja gdje se primjenjuje ova Direktiva.

2. Države članice poduzimaju slične mjere za migracijske vrste koje se redovito pojavljuju a nisu navedene u Prilogu I., imajući na umu potrebu za njihovom zaštitom u okviru morskih i kopnenih zemljopisnih područja gdje se ova Direktiva primjenjuje s obzirom na područja za njihovo razmnožavanje, mitarenje i prezimljavanje te odmorišta duž njihovih migracijskih putova. [...]

[...]

4. U vezi s[a] zaštićenim područjima iz stavaka 1. i 2., države članice poduzimaju odgovarajuće mjere za sprečavanje onečišćavanja ili pogoršavanja stanja staništa ili bilo kakvih poremećaja koji negativno utječu na ptice u tolikoj mjeri da bi to bilo značajno s obzirom na ciljeve iz ovog članka. [...]"

14 U skladu s člankom 5. navedene direktive:

„Ne dovodeći u pitanje članke 7. i 9. države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi uspostavile opći sustav zaštite svih vrsta ptica navedenih u članku 1., posebno zabranjujući:

[...]

(b) namjerno uništavanje ili oštećivanje njihovih gnijezda i jaja ili uklanjanje njihovih gnijezda;

[...]

(d) namjerno uznemiravanje tih ptica, posebno u razdoblju razmnožavanja ili podizanja mladunčadi, u tolikoj mjeri da bi to uznemiravanje bilo značajno s obzirom na ciljeve iz [ove Direktive].

[...]”

15 Među različitim vrstama koje su navedene u Prilogu I. Direktivi o pticama nalaze se škanjac osaš (*Pernis apivorus*), mali ćuk (*Glaucidium passerinum*), planinski ćuk (*Aegolius funereus*), planinski djetlić (*Dendrocopos leucotos*), troprsti djetlić (*Picoides tridactylus*), mala muharica (*Ficedula parva*) i bjelovrata muharica (*Ficedula albicollis*).

II. Činjenice iz kojih proizlazi spor

16 Svojom Odlukom 2008/25/EZ od 13. studenoga 2007. o donošenju, u skladu s Direktivom o staništima, prvog ažuriranog popisa područjâ od značaja za Zajednicu za kontinentalnu biogeografsku regiju (SL 2008., L 12, str. 383.) Komisija je na temelju prijedlogâ država članica odobrila da se područje Natura 2000 Puszcza Białowiecka, u skladu s člankom 4. stavkom 2. trećim podstavkom Direktive o staništima, odredi kao PZZ jer ondje postoje prirodna staništa i staništa određenih vrsta životinja, koje bi zatim dotična država članica morala odrediti kao posebno područje očuvanja, u skladu s njezinim člankom 4. stavkom 4. i člankom 6. stavkom 1. To područje, uspostavljeno kako bi se zaštitilo deset vrsta prirodnih staništa te 55 biljnih ili životinjskih vrsta, također je PZP određen kao takav u skladu s člankom 4. stavcima 1. i 2. Direktive o pticama. U skladu s člankom 3. stavkom 1. Direktive o staništima, navedeno je područje kao posebno područje očuvanja i PZP obuhvaćeno mrežom Natura 2000.

17 Prema Komisijinu mišljenju, područje Natura 2000 Puszcza Białowiecka jedno je od najbolje očuvanih prirodnih šuma u Europi, koju obilježavaju velike količine mrtvog drva i starog drveća, osobito stogodišnjeg. Na tom području nalaze se vrlo dobro očuvana prirodna staništa koja su definirana kao „prioritetna” u smislu Priloga I. Direktivi o staništima, poput staništa 91D0 (cretne šume) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama) te drugih staništa od značaja za Zajednicu, uključujući stanište 9170 (supkontinentalne hrastovo-grabove šume).

18 Nesporo je da se, s obzirom na veliku količinu mrtvog drva, na području Natura 2000 Puszcza Białowiecka nalaze i mnoge vrste saproksilnih kornjaša koje su navedene u Prilogu II. Direktivi o staništima, među ostalim, *Boros schneideri* i *Rhysodes sulcatus*, ili pak vrste navedene također u točki (a) njezina Priloga IV., kao vrste kojima je potrebna stroga zaštita, poput *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*. Također su zastupljene, među ostalim, vrste ptica navedene u Prilogu I. Direktivi o pticama, čije se stanište sastoji od umirućih i mrtvih smreka, uključujući one koje je napao smrekin pisar (*Ips typographus*), poput škanjca osaša,

malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića, troprstog djetlića, male muharice i bjelovrate muharice, dok je golub dupljaš (*Columba oenas*) migracijska vrsta obuhvaćena člankom 4. stavkom 2. Direktive o pticama.

- 19 Uzimajući u obzir njezinu prirodnu vrijednost, Puszcza Białowiecka (u daljnjem tekstu: Beloveška šuma) također je uvrštena na popis svjetske baštine Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO).
- 20 Područje Natura 2000 Puszcza Białowiecka, koje se proteže na 63 147 hektara, u nadležnosti je dvaju različitih subjekata. Jedan je od njih zadužen za upravljanje Nacionalnim parkom Białowieża (Białowiecki Park Narodowy, Poljska), koji čini oko 17 % površine tog područja, što iznosi 10 517 hektara. Drugo tijelo, Lasy Państwowe (Uprava za državne šume, Poljska), upravlja područjem od 52 646,88 hektara, podijeljenim na tri šumska okruga: Białowieża (12 586,48 hektara), Browsk (20 419,78 hektara) i Hajnówka (19 640,62 hektara). Okrug Białowieża čini, dakle, otprilike 20 % ukupne površine područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka, odnosno površinu koja je gotovo jednaka površini nacionalnog parka, a odgovara otprilike 24 % površine svih triju šumskih okruga.
- 21 Minister Środowiska (ministar okoliša, Poljska) izdao je 17. svibnja 2012. preporuku koja se odnosi na isključenje mjera gospodarenja šumskim sastojinama starijima od sto godina.
- 22 Nastavno na istragu prije pokretanja postupka zbog povrede obveze EU Pilot (EU Pilot 2210/11/ENVI) koju je Komisija pokrenula u lipnju 2011., ministar okoliša donio je 9. listopada 2012. Plan urzędzenia lasu (Plan šumskog gospodarenja) za razdoblje 2012. – 2021. u odnosu na tri šumska okruga, Białowieża, Browsk i Hajnówka (u daljnjem tekstu: PUL iz 2012.), kojem su priložena predviđanja u pogledu utjecaja na okoliš.
- 23 PUL-om iz 2012. dopuštena sječiva drvena masa u tim šumskim okruzima smanjena je na otprilike 470 000 m³ u deset godina, što je bilo vrlo veliko smanjenje u odnosu na količinu od 1 500 000 m³, koja je izvučena između 2003. i 2012. Za šumski okrug Białowieża ta je granica postavljena na masu od 63 471 m³.
- 24 Međutim, nije sporno da je masovnim izvlačenjem drva između 2012. i 2015. najveća količina dopuštena PUL-om iz 2012. za razdoblje od deset godina u šumskom okrugu Białowieża dosegnuta u roku manjem od četiri godine. Istodobno je Uprava za državne šume u Białystoku utvrdila da je u tom istom razdoblju znatno povećano širenje smrekina pisara.
- 25 Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku (regionalni ravnatelj za zaštitu okoliša u Białystoku, Poljska) 6. studenoga 2015. donio je Plan zadań ochronnych (Plan zaštitnih mjera, u daljnjem tekstu: PZO 2015.), kojim se utvrđuju ciljevi očuvanja i uspostavljaju mjere za očuvanje područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka u odnosu na tri šumska okruga, Białowieża, Browsk i Hajnówka.
- 26 U Prilogu 3. PZO-u 2015. navode se prakse šumskog gospodarenja koje predstavljaju potencijalne opasnosti za održavanje povoljnog stanja očuvanosti staništa na području Natura 2000 Puszcza Białowiecka, prema prirodnim staništima iz Priloga I. Direktivi o staništima, staništima životinjskih vrsta iz njezina Priloga II. i ptičjim vrstama iz Priloga I. Direktivi o pticama.
- 27 Prilogom 5. PZO-u 2015. utvrđuju se mjere očuvanja koje se odnose na sprečavanje potencijalnih opasnosti navedenih u Prilogu 3. tom planu za zaštićena staništa i vrste prisutne u trima šumskim okruzima.

- 28 Na zahtjev glavnog ravnatelja Uprave za državne šume, odlukom od 25. ožujka 2016. ministar okoliša odobrio je prilog PUL-u iz 2012. (u daljnjem tekstu: Prilog iz 2016.), kojim se potonji mijenja kako bi se u šumskom okrugu Białowieża obujam iskorištavanja glavnih šumskih proizvoda, nastalih od sječe prije rušenja i sječe prilikom rušenja, povećao sa 63 471 m³ na 188 000 m³, a površina predviđena za pošumljavanje i ponovno pošumljavanje sa 12,77 hektara na 28,63 hektara u razdoblju 2012. – 2021.
- 29 Taj je zahtjev obrazložen „nastankom velikih šteta u šumskim sastojinama zbog stalnog širenja smrekina pisara na smrekama, zbog čega (tijekom razdoblja provođenja PUL-a iz 2012.) nastaje potreba za povećanjem iskorištavanja drva [...] kako bi se održalo odgovarajuće zdravstveno stanje šuma, osigurala održivost šumskih ekosustava, zaustavilo pogoršanje i proveo postupak regeneracije prirodnih staništa, uključujući staništa od interesa Zajednice”.
- 30 U navedenom se zahtjevu također objašnjava da se Prilog iz 2016. „najprije odnosi na uklanjanje napadnutih smreka kako bi se ograničilo širenje smrekina pisara (potreba za provođenjem sanitarne sječe)” i da će se provesti „uklanjanje drveća kako bi se zajamčila sigurnost osoba u Beloveškoj šumi (šumski okrug Białowieża) jer povećanje broja umirućeg drveća predstavlja opasnost za javnost”. U njemu se također ističe da je „suša koja traje posljednjih godina pridonijela propadanju drveća i sastojina smreke, zbog čega je došlo do veće opasnosti od požara u Beloveškoj šumi”.
- 31 Dopisom od 12. veljače 2016. regionalni ravnatelj za zaštitu okoliša u Białystoku izdao je pozitivno mišljenje o donošenju tog priloga. Nadalje, nije sporno da je u svrhu donošenja tog priloga Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku (Regionalna direkcija Uprave za državne šume u Białystoku, Poljska) tijekom 2015. provela procjenu utjecaja planiranih mjera na okoliš (u daljnjem tekstu: Procjena utjecaja iz 2015.), iz koje je proizišlo da one nemaju „nikakav znatan negativan utjecaj na okoliš ni osobito na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja Natura 2000 [Puszcza Białowieška]”.
- 32 U dokumentu također od 25. ožujka 2016. ministar okoliša i glavni ravnatelj Uprave za državne šume izradili su program sanacije naslovljen „program za Belovešku šumu kao [UNESCO]-ovu kulturnu i prirodnu baštinu i kao područje obuhvaćeno mrežom Natura 2000” (u daljnjem tekstu: program sanacije), čime su nastojali postići cilj pomirenja različitih mišljenja o načinu gospodarenja Beloveškom šumom „na temelju znanstvenih spoznaja”.
- 33 Konkretno, kako bi se zaustavili znanstveni prijepori o svrhovitosti ljudske intervencije i rušenja drveća, programom sanacije predviđeno je provođenje dugoročnog eksperimenta u okviru kojeg je trebalo izdvojiti trećinu površine triju šumskih okruga područja Natura 2000 Puszcza Białowieška na kojoj bi se procjenjivali učinci neprovođenja mjera šumskog gospodarenja kako bi ih se usporedilo s učincima „djelatnosti sječe i iskorištavanja drveća” koje su bile predviđene tijekom 2016. i trebale su se provoditi na drugom dijelu.
- 34 Glavni ravnatelj Uprave za državne šume, u skladu sa svojim zadaćama i „uzimajući u obzir zahtjeve povezane s diverzifikacijom rizika od znatnih izmjena prirodnih staništa i nestanka biološke raznolikosti zbog jednog od povijesno najvećih širenja smrekina pisara na području Beloveške šume”, donio je 31. ožujka 2016. Odluku br. 52 „o utvrđivanju detaljnih pravila u pogledu gospodarenja šumama u teritorijalnoj nadležnosti šumskih okruga Białowieża i Browsk” (u daljnjem tekstu: Odluka br. 52).
- 35 U odjeljku 1. Odluke br. 52. predviđena je uspostava u tim dvama područjima „referentnih funkcionalnih zona”, u kojima se od 1. travnja 2016. trebalo provoditi isključivo šumsko gospodarenje koje se temelji na prirodnim procesima. Njome je, dakle, predviđeno da se djelatnost gospodarenja koja se provodi u tim zonama, koje – kako je to pobliže određeno – ne uključuju prirodne rezervate, mora ograničiti, konkretno, na sječju drveća koje predstavlja opasnost za javnu sigurnost i opasnost od požara, puštanje da se navedena područja obnove prirodno, zadržavanje šumskih resursa u stanju u

kojem se što je više moguće ograničava ljudsko prodiranje u šume i stvaranje sigurnosnog pojasa uzduž granica tih zona, postavljanjem feromonskih zamki kojima se nastoji spriječiti da organizmi koji su štetni do razine koja prijete opstanku šume izlaze iz tih zona ili da u njih ulaze.

- 36 U odjeljku 2. navedene odluke predviđeno je da se „u šumama koje pripadaju šumskim okruzima Białowieża i Browsk, a koje se nalaze izvan zona navedenih u odjeljku 1., djelatnost gospodarenja (koja se temelji na planovima šumskog gospodarenja) izvršava u skladu s načelima održivog šumskog gospodarenja, pri čemu se to gospodarenje obavlja na način da se u stvarnosti osigura zaštita prirode primjenom metoda šumskog gospodarenja”.
- 37 U skladu s odjeljkom 4. te iste odluke, dopuštena su odstupanja od tih ograničenja radi dovršetka radova iz postojećih ugovora o šumskom gospodarenju i obavljanja radova ako obveza njihova obavljanja proizlazi iz zakonskih odredaba opće primjene, uključujući PZO iz 2015.
- 38 Glavni ravnatelj Uprave za državne šume donio je 17. veljače 2017. Odluku br. 51 „o uklanjanju drveća koje je napao smrekin pisar i izvlačenju drveća koje predstavlja prijetnju javnoj sigurnosti i zaštiti od požara u svim starosnim skupinama šumskih sastojina šumskih okruga Białowieża, Browsk i Hajnówka” (u daljnjem tekstu: Odluka br. 51).
- 39 Člankom 1. Odluke br. 51, „[s] obzirom na izvanrednu i katastrofalnu situaciju koju je prouzročilo širenje smrekina pisara”, naložena je, među ostalim, obveza nadležnim tijelima da u tim trima šumskim okruzima bez odgađanja ruše drveće koje predstavlja prijetnju javnoj sigurnosti, ponajprije uzduž prometnica i turističkih staza, da neprestano uklanjaju suho drveće i ostatke nakon sječe i da neprestano i pravodobno ruše drveće koje je napao smrekin pisar, u svim starosnim skupinama šumskih sastojina, i da obavljaju sječu drva i da ga pravodobno prevoze ili otkoravaju i skladište. Člankom 2. te odluke u tom se pogledu pobliže određuje da se za potrebe navedenih sječa „odstupa [...] od ograničenja koja se odnose na starost stabala i funkciju šumskih sastojina”.
- 40 U pogledu upotrebe drva prikupljenog nakon tih sječa, člankom 1. navedene odluke predviđeno je da ono mora biti uključeno u provedbu projekta šumske farme ugljika i da se suho drvo koje nije napao smrekin pisar može skladištiti u privremenim objektima uspostavljenima na ispražnjenim prostorima i otvorenim zemljištima, a napadnuto drvo mora se otkoriti i skladištiti. Tom se odredbom također zahtijeva uspostavljanje sustava prodaje prikupljenog drva kako bi se ispunile potrebe stanovnika općina koje se nalaze na području Puszcza Białowieška.
- 41 Nadalje, člankom 1. Odluke br. 51 predviđena je, s jedne strane, primjena „različitih metoda obnove” prirodnom regeneracijom, pošumljavanjem ili sadnjom i zaštita radi obnove šumskih sastojina nakon širenja smrekina pisara i, s druge strane, obveza praćenja tih mjera redovitim sastavljanjem inventara stanja šuma i provođenjem procjene biološke raznolikosti, uključujući primjenu mreže velikih prirodnih inventarnih površina.
- 42 Nije sporno da je nakon što je donesena Odluka br. 51 provedeno uklanjanje sasušanih stabala i onih koja je napao smrekin pisar u trima šumskim okruzima, Białowieża, Browsk i Hajnówka, u „zoni šumske obnove” na oko 34 000 hektara koji čine gotovo 54 % površine područja Natura 2000 Puszcza Białowieška. Osim toga, prema Komisijinu mišljenju, koje se temelji na podacima Uprave za državne šume, sječe u Beloveškoj šumi obavljene od početka 2017. ukupno čine više od 35 000 m³ drva, od čega je 29 000 m³ smreke (odnosno oko 29 000 stabala).

III. Predsudski postupak

- 43 Nakon što je obaviještena o odobrenju Priloga iz 2016., Komisija je poljskim tijelima 7. travnja 2016. sustavom elektroničke komunikacije prije pokretanja postupka zbog povrede obveze EU Pilot (spis EU Pilot 8460/16/ENVI) poslala zahtjev za pojašnjenje niza pitanja koja se odnose na utjecaj povećanja izvlačenja drva u šumskom okrugu Białowieża na stanje očuvanosti prirodnih staništa i vrsta divlje faune od interesa Zajednice na području Natura 2000 Puszcza Białowieška.
- 44 U svojem odgovoru od 18. travnja 2016. poljska su tijela opravdala povećanje izvučene drvne mase na tom području besprimjernim širenjem smrekina pisara.
- 45 Komisijine službe posjetile su 9. i 10. lipnja 2016. Belovešku šumu kako bi provele istragu u desetak različitih sektora područja Natura 2000 Puszcza Białowieška.
- 46 Komisija je 17. lipnja 2016. u skladu s člankom 258. UFEU-a uputila poljskim tijelima pismo opomene jer mjere odobrene u Prilogu iz 2016. nisu bile opravdane, jer ta tijela nisu osigurala da navedene mjere negativno ne utječu na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieška i jer su ta tijela, time što su dopustila povećanje izvlačenja drva, povrijedila obveze koje imaju na temelju Direktive o staništima i Direktive o pticama.
- 47 Dopisom od 27. lipnja 2016. upućenim europskom povjereniku za okoliš ministar okoliša obznanio je da su bile potrebne dodatne informacije koje se odnose na staništa i vrste prisutne na području Natura 2000 Puszcza Białowieška te da je sastavljanje inventara u tijeku.
- 48 Poljska tijela odgovorila su 18. srpnja 2016. na pismo opomene i pritom su u cijelosti odbila Komisijine prigovore.
- 49 Tijekom veljače i ožujka 2017. ministar okoliša i europski povjerenik za okoliš razmjenjivali su dopise. Ministar okoliša naveo je da su prvi rezultati inventure već bili poznati te da je na temelju toga odlučio započeti sječe predviđene u Prilogu iz 2016.
- 50 Komisija je dopisom od 28. travnja 2017. Republici Poljskoj uputila obrazloženo mišljenje, pri čemu joj je prigovorila da je povrijedila obveze koje proizlaze iz članka 6. stavaka 1. i 3. i članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive o staništima kao i iz članka 4. stavaka 1. i 2. te članka 5. točaka (b) i (d) Direktive o pticama. Komisija je pozvala poljska tijela da postupe u skladu s tim obrazloženim mišljenjem u roku od mjesec dana od njegova primitka. Taj je rok opravdala, među ostalim, informacijom o tome da su sječe započele i izravnom opasnosti da će područje Natura 2000 Puszcza Białowieška zbog toga pretrpjeti tešku i nepopravljivu štetu.
- 51 Komisija je 17. svibnja 2017. obaviještena o donošenju Odluke br. 51.
- 52 Dopisom od 26. svibnja 2017. Republika Poljska odgovorila je na obrazloženo mišljenje, pri čemu je navela da povrede koje joj se stavljaju na teret nisu osnovane.
- 53 Budući da nije bila zadovoljna tim odgovorom, Komisija je odlučila podnijeti ovu tužbu.

IV. Postupak pred Sudom

- 54 Zasebnim aktom podnesenim tajništvu Suda 20. srpnja 2017. Komisija je podnijela zahtjev za privremenu pravnu zaštitu na temelju članka 279. UFEU-a i članka 160. stavka 2. Poslovnika Suda, kojim je zahtijevala da se, sve dok Sud ne donese presudu o meritumu, Republici Poljskoj naloži, s jedne strane, da prekine, osim ako postoji prijetnja javnoj sigurnosti, djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja u staništima 91D0 (cretne šume) i 91E0 (aluvijske šume s johama, jasenima, vrbama i

topolama) i u stogodišnjim šumskim sastojinama u staništu 9170 (supkontinentalna šuma hrasta i graba) te u staništima škanjca osaša, malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića, troprstog djetlića, male muharice, bjelovrate muharice i goluba dupljaša te u staništima saproksilnih kornjaša, uključujući vrste *Boros schneideri*, *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*, i da, s druge strane, prestane uklanjati mrtve stogodišnje smreke i rušiti drveće u okviru postupka povećanja sječive drvne mase na području Natura 2000 Puszcza Białowieska kao djelatnosti koje proizlaze iz Priloga iz 2016. i Odluke br. 51.

- 55 Komisija je također zatražila da se na temelju članka 160. stavka 7. Poslovnika odrede gore navedene privremene mjere čak i prije nego što je tuženik podnio svoja očitovanja jer je postojao rizik od nastanka teške i nepopravljive štete za staništa i cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 56 Rješenjem od 27. srpnja 2017., Komisija/Poljska (C-441/17 R, neobjavljeno, EU:C:2017:622) potpredsjednik Suda privremeno je prihvatio taj zahtjev do objave rješenja kojim se završava postupak privremene pravne zaštite.
- 57 Komisija je 13. rujna 2017. dopunila svoj zahtjev za određivanje privremenih mjera zatraživši od Suda da Republici Poljskoj naloži i plaćanje novčane kazne u slučaju da ne postupi u skladu s nalogima izdanima u okviru postupka.
- 58 Republika Poljska zatražila je 28. rujna 2017. da se ovaj predmet dodijeli velikom vijeću Suda, u skladu s člankom 16. trećim stavkom Statuta Suda Europske unije. U skladu s člankom 161. stavkom 1. Poslovnika, potpredsjednik Suda prepustio je taj predmet Sudu, koji ga je, uzimajući u obzir važnost navedenog predmeta, dodijelio velikom vijeću, u skladu s člankom 60. stavkom 1. navedenog Poslovnika.
- 59 Rješenjem od 20. studenoga 2017., Komisija/Poljska (C-441/17 R, EU:C:2017:877) Sud je prihvatio Komisijin zahtjev do dana na koji bude objavljena presuda kojom će se okončati ovaj predmet, pri čemu je iznimno dopustio da Republika Poljska provede djelatnosti predviđene u Prilogu iz 2016. i Odluci br. 51 kada su one nužno potrebne i u mjeri u kojoj su proporcionalne, kako bi se izravno i trenutačno zajamčila javna sigurnost osoba, i to pod uvjetom da druge manje radikalne mjere iz objektivnih razloga nisu moguće. Sud je Republici Poljskoj naložio i da najkasnije u roku od petnaest dana od dana dostave tog rješenja obavijesti Komisiju o svim mjerama koje je donijela kako bi ga u potpunosti poštovala, tako što će točno navesti, pritom navodeći obrazloženje za to, s kojim predmetnim djelatnostima aktivnog šumskog gospodarenja namjerava nastaviti zato što su one nužne kako bi se zajamčila javna sigurnost. Sud je odgodio donošenje odluke o Komisijinu dodatnom zahtjevu kojim traži da se naloži plaćanje novčane kazne.
- 60 Nadalje, rješenjem od 11. listopada 2017., Komisija/Poljska (C-441/17, neobjavljeno, EU:C:2017:794) predsjednik Suda odlučio je po službenoj dužnosti da se ovaj predmet vodi po ubrzanom postupku predviđenom u članku 23.a Statuta Suda Europske unije i članku 133. Poslovnika.

V. O tužbi

- 61 U prilog svojoj tužbi Komisija ističe četiri prigovora, koji se temelje na povredi, kao prvo, članka 6. stavka 3. Direktive o staništima, kao drugo, njezina članka 6. stavka 1. i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive o pticama, kao treće, članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive o staništima i, kao četvrto, članka 5. točaka (b) i (d) Direktive o pticama.

A. Dopuštenost tužbe

1. Argumentacija stranaka

- 62 Republika Poljska tvrdi da su Komisijin drugi, treći i četvrti prigovor nedopušteni u dijelu u kojem se odnose na djelatnosti koje se provode na području šumskih okruga Browsk i Hajnówka, obuhvaćene Odlukom br. 51. Naime, s jedne strane, tim se prigovorima neopravdano proširuje doseg prigovora utvrđenih u obrazloženom mišljenju jer se potonji odnose samo na posljedice donošenja Priloga iz 2016. u pogledu šumskog okruga Białowieża. Stoga je predmet spora proširen *rationae loci*, ali i *rationae materiae* jer se djelatnosti iz Odluke br. 51 razlikuju od onih utvrđenih u Prilogu iz 2016. S druge strane, nejasan je tekst drugog, trećeg i četvrtog prigovora. Naime, nije moguće utvrditi odnose li se oni isključivo na donošenje tog priloga ili se tiču i djelatnosti predviđenih Odlukom br. 51.
- 63 Komisija smatra da su drugi, treći i četvrti prigovor dopušteni. Činjenice koje su u obrazloženom mišljenju stavljene na teret Republici Poljskoj odnose se samo na šumski okrug Białowieża zato što su se i mjere – koje su poljska tijela usvojila do dana donošenja tog mišljenja – odnosile samo na taj okrug. Međutim, ta je država članica usvojila jednake mjere i za druga dva šumska okruga koji pripadaju području Natura 2000 Puszcza Białowieska. Budući da se radi o istim činjenicama koje su sastavni dio istog ponašanja, opravdano je da se tužba zbog povrede obveze odnosi na cijelo područje koje je na dan kad je pred Sudom pokrenut postupak bilo obuhvaćeno dotičnim djelatnostima aktivnog šumskog gospodarenja. Zemljopisno proširenje provedeno između donošenja obrazloženog mišljenja i podnošenja tužbe zbog povrede obveze samo je posljedica odabira samih poljskih tijela da tijekom pretdsudskog postupka donesu istovrsne odluke i da kasne s njihovom objavom.

2. Ocjena Suda

- 64 Važno je podsjetiti da je cilj pretdsudskog postupka dati dotičnoj državi članici mogućnost da se uskladi s obvezama koje za nju proizlaze iz prava Unije ili da korisno istakne svoju obranu protiv prigovora koje je iznijela Komisija. Pravilnost pretdsudskog postupka temeljno je jamstvo ne samo zaštite prava dotične države članice već i osiguranja da će eventualni parnični postupak imati jasno utvrđen predmet postupka (presuda od 16. rujna 2015., Komisija/Slovačka, C-433/13, EU:C:2015:602, t. 39. i navedena sudska praksa).
- 65 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, na temelju članka 258. UFEU-a predmet tužbe zbog povrede obveze određen je Komisijinim obrazloženim mišljenjem pa se tužba mora zasnivati na istim obrazloženjima i tužbenim razlozima kao i to mišljenje (presude od 8. srpnja 2010., Komisija/Portugal, C-171/08, EU:C:2010:412, t. 25. i od 5. travnja 2017., Komisija/Bugarska, C-488/15, EU:C:2017:267 t. 37.).
- 66 Taj zahtjev, međutim, ne može dovesti do toga da se u svakom pojedinom slučaju očekuje savršena podudarnost između prigovora istaknutih u dispozitivu obrazloženog mišljenja i tužbenog zahtjeva, pod uvjetom da predmet spora, kako je određen u obrazloženom mišljenju, nije proširen ili izmijenjen (vidjeti osobito presudu od 9. studenoga 2006., Komisija/Ujedinjena Kraljevina, C-236/05, EU:C:2006:707, t. 11.).
- 67 Konkretno, predmet tužbe zbog povrede obveze može se proširiti na činjenice nastale nakon obrazloženog mišljenja ako su iste vrste i sastavni su dio istog ponašanja kao i činjenice na koje se odnosi navedeno mišljenje (vidjeti osobito presude od 4. veljače 1988., Komisija/Italija, 113/86, EU:C:1988:59, t. 11.; od 9. studenoga 2006., Komisija/Ujedinjena Kraljevina, C-236/05, EU:C:2006:707, t. 12. i od 5. travnja 2017., Komisija/Bugarska, C-488/15, EU:C:2017:267, t. 43.).

- 68 U ovom slučaju Komisija se u obrazloženom mišljenju i u tužbi poziva na četiri ista prigovora koji se temelje na tome da je Republika Poljska povrijedila obveze koje proizlaze, s jedne strane, iz članka 6. stavaka 1. i 3. i članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive o staništima i, s druge strane, iz članka 4. stavaka 1. i 2. te članka 5. točaka (b) i (d) Direktive o pticama.
- 69 I iz obrazloženog mišljenja i iz tužbe vidljivo je da Komisija ističe kako su sve te povrede takve da negativno utječu na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 70 U tom pogledu nesporno je da se obrazloženo mišljenje odnosi samo na djelatnosti predviđene u Prilogu iz 2016. u šumskom okrugu Białowieża, dok se drugi, treći i četvrti prigovor izneseni u tužbi, protiv kojih je Republika Poljska istaknula prigovor nedopuštenosti, tiču i djelatnosti koje se u skladu s Odlukom br. 51 provode u šumskim okruzima Browsk i Hajnówka.
- 71 Međutim, valja istaknuti, kao prvo, da sva ta tri šumska okruga pripadaju području Natura 2000 Puszcza Białowieska, koje je predmet obrazloženog mišljenja.
- 72 Nadalje, kao i u Prilogu iz 2016., kojim se u biti propisuje provedba različitih djelatnosti rušenja u šumskom okrugu Białowieża – poput, konkretno, uklanjanja „sanitarnim sječama” smreka koje je napao smrekin pisar i umirućeg drveća koje predstavlja prijetnju javnoj sigurnosti i pošumljavanja – Odlukom br. 51 predviđeno je da se u tom i u drugim dvama šumskim okruzima, Browsk i Hajnówka, neprestano i pravodobno ruši drveće koje je napao smrekin pisar, da se bez odgađanja ruši drveće koje predstavlja prijetnju javnoj sigurnosti, da se neprestano uklanja suho drveće i da se pošumljavaju šumske sastojine pogođene širenjem smrekina pisara (u daljnjem tekstu: predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja).
- 73 Naposljetku, iz podataka koje je dostavila Komisija, a koje Republika Poljska nije osporavala, proizlazi da je ta institucija informaciju o donošenju Odluke br. 51 primila tek 17. svibnja 2017., nakon što je 28. travnja 2017. poslala obrazloženo mišljenje.
- 74 Slijedom toga, činjenice navedene u obrazloženom mišljenju iste su vrste i sastavni su dio istog ponašanja poput onih navedenih u tužbi.
- 75 U tim okolnostima, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točkama 66. i 67. ove presude, Komisija je mogla a da to ne podrazumijeva izmjenu predmeta spora u svoju tužbu uključiti djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja koje se provode u šumskim okruzima Browsk i Hajnówka u sklopu područja Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 76 Iz prethodnih razmatranja, suprotno onomu što tvrdi Republika Poljska, također proizlazi da ona nije mogla imati sumnje u vezi s dosegom drugog, trećeg i četvrtog prigovora.
- 77 Štoviše, uzimajući u obzir činjenicu, prije svega, da su odredbe za koje se tvrdi da su povrijeđene istovjetne, nadalje, da te povrede, od kojih svaka može negativno utjecati na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, imaju isti predmet i, na kraju, da su obuhvaćena ponašanja i činjenice, to jest predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, iste vrste i motivirane istim razmatranjima, to jest širenjem smrekina pisara i javnom sigurnošću, Republika Poljska ne može tvrditi da nije mogla korisno istaknuti svoju obranu protiv prigovora koje je iznijela Komisija.
- 78 U tom pogledu valja, uostalom, primijetiti da se argumenti koje je ta država članica iznijela u svojem odgovoru na tužbu u pogledu tih prigovora izričito odnose na djelatnosti predviđene u Prilogu iz 2016. i na one navedene u Odluci br. 51.
- 79 Slijedom toga, drugi, treći i četvrti prigovor su dopušteni.

B. O povredi obveze

1. Prvi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 3. Direktive o staništima

a) Argumentacija stranaka

- 80 Komisija tvrdi da je Republika Poljska povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 3. Direktive o staništima time što je odobrila Prilog iz 2016. i provodila predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja a da se nije uvjerila da one neće negativno utjecati na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 81 Prema Komisijinu mišljenju, Prilog iz 2016., u dijelu u kojem se njime mijenja PUL iz 2012., čini „plan” ili „projekt” koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem Natura 2000 Puszcza Białowieska ili potreban za njegovo upravljanje, ali bi na njega mogao imati znatan utjecaj zato što se njime predviđa utrostručenje obujma sječive drvene mase u šumskom okrugu Białowieża. Naime, za razliku od PZO-a iz 2015., PUL iz 2012. nije „plan upravljanja” u smislu članka 6. stavka 1. Direktive o staništima jer se njime ne utvrđuju ciljevi i mjere očuvanja potrebne za područja Natura 2000. Glavni je cilj PUL-a iz 2012. urediti prakse šumskog gospodarenja, osobito utvrđivanjem najviše dopuštene sječive drvene mase kao i određivanjem mjera zaštite šuma. Zato je dogovoreno da prije njegova donošenja ili mijenjanja valja provesti odgovarajuću procjenu njegova utjecaja na predmetno područje Natura 2000 s obzirom na ciljeve očuvanja tog područja, u skladu s člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima.
- 82 Komisija pak smatra da poljska tijela nisu utvrdila da se Prilogom iz 2016. negativno ne utječe na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, što podrazumijeva trajno zadržavanje njegovih bitnih obilježja povezanih s prisutnošću prirodnog stanišnog tipa čijim se ciljem očuvanja opravdava određivanje tog područja kao PZZ-a i PZP-a. U ovom su slučaju bitna obilježja cjelovitosti navedenog područja sljedeća: prirodni ekološki procesi koji se ondje odvijaju – poput prirodne regeneracije stabala, prirodne selekcije vrsta bez ljudske intervencije i prirodnog ekološkog nasljeđa – raznolikost u sastavu vrsta i starosna struktura njegovih šumskih sastojina, koje osobito uključuju velik udio stabala u optimalnoj i terminalnoj fazi, mnoštvo mrtvog drva i prisutnost vrsta uobičajenih za prirodne šume netaknute ljudskim djelovanjem koje žive u prirodnim staništima.
- 83 Međutim, mjere uklanjanja mrtvog i umirućeg drveća, šumskog gospodarenja u obliku „sanitarnih sječa”, rušenja drveća u slučaju sastojina starijih od sto godina u supkontinentalnim šumama hrasta i graba i u aluvijalnim šumama te uklanjanja umirućih ili mrtvih smreka starijih od sto godina koje je napao smrekin pisar, predviđene u Prilogu iz 2016., podudaraju se s potencijalnim opasnostima za predmetna prirodna staništa i staništa vrsta popisana u PZO-u iz 2015. Te potencijalne opasnosti uključuju *de facto* „sanitarne sječe”.
- 84 Nasuprot tomu, djelovanje smrekina pisara u PZO-u iz 2015. ne smatra se opasnošću za predmetna staništa, jednako kao što ni borba protiv smrekina pisara rušenjem sastojina drveća i uklanjanjem napadnutih smreka u tom planu nije priznata kao mjera očuvanja. Upravo suprotno, upravo se uklanjanje smreka koje je napao smrekin pisar u PZO-u iz 2015. izričito smatra prijetnjom staništima malog ćuka, planinskog ćuka i troprstog djetlića.
- 85 Prema sadašnjem stanju znanstvenih spoznaja, faze širenja smrekina pisara smatraju se dijelom prirodnog ciklusa starih šuma sa smrekama. Te su se pojave u prošlosti redovito opažale u Beloveškoj šumi. Osim toga, one se uopće ne prate u nacionalnom parku Białowieża, u kojem je stanje očuvanosti staništa bolje nego u šumskim okruzima kojima gospodari Uprava za državne šume u kojima su provedene „sanitarne sječe”. Znanstvenim se istraživanjima također dokazuje bolje stanje očuvanosti staništa Beloveške šume u kojima nije bilo nikakve ljudske intervencije. Znanstvenici su k tomu zabrinuti da uklanjanje mrtvog ili umirućeg drveća dovodi u neravnotežu starosnu strukturu šumskih sastojina i osiromašuje raznolikost vrsta i zaštićenih staništa te zbog toga nestaju važni izvori hrane za

mnoge zaštićene životinjske vrste. Uklanjanje mrtvog drveća u okviru sanitarnih sječa stoga nije u skladu s ciljevima očuvanja zaštićenih područja, uzimajući u obzir da je zadržavanje mrtvog drveća u šumi potrebno kako bi se sačuvala biološka raznolikost.

- 86 Komisija također naglašava da nije zanemariv opseg područja na kojem su Prilogom iz 2016. predviđene sječe.
- 87 Naime, prije svega, zone u kojima je dopušteno povećanje sječive drvene mase podudaraju se s onima u kojima su PZO-om 2015. predviđene mjere očuvanja koje od djelatnosti šumskog gospodarenja isključuju sastojine starije od sto godina.
- 88 Nadalje, Odlukom br. 51 u trima šumskim okruzima područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka nalaže se rušenje i uklanjanje stabala iz svih sastojina svih starosnih skupina radi borbe protiv smrekina pisara. Prema tome, „zona šumske obnove” u kojoj su u skladu s Prilogom iz 2016. započele djelatnosti za suzbijanje širenja smrekina pisara imala je površinu od 34 000 hektara, što čini 50 % površine tog područja Natura 2000, dok su se referentne zone prostirale na 17 000 hektara.
- 89 Na kraju, čak i da površina na kojoj su Prilogom iz 2016. predviđene djelatnosti šumskog gospodarenja, kako to tvrde poljska tijela, čini 5 % područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka, to nije zanemarivo jer bi dovelo do neprimjenjivanja obveza predviđenih člankom 6. stavkom 3. Direktive o staništima i presudna bi se važnost morala pridati obvezi očuvanja funkcionalne cjelovitosti područja, poštujući ekološku povezanost u pogledu vrsta koje ovise o velikoj količini mrtvog drva. U biti, nadležna su tijela, time što su u PUL-u iz 2012. utvrdila sječivu drvenu masu u visini od 63 471 m³ do 2021., nakon procjene utjecaja na okoliš, uspostavila uravnoteženu razinu iskorištavanja s obzirom na ciljeve očuvanja navedenog područja Natura 2000.
- 90 Komisija smatra da poljska tijela ni u jednom trenutku tijekom postupka odlučivanja nisu uzela u obzir mišljenja koja je dalo više znanstvenih organizacija, o kojima su ona ipak imala saznanja, a u skladu s kojima su predmetnim djelatnostima aktivnog šumskog gospodarenja području Natura 2000 Puszcza Białowiecka mogle nastati štete.
- 91 Konkretno, ta tijela nisu mogla isključiti postojanje znanstvenih dvojbi u pogledu nepostojanja štetnih učinaka na cjelovitost tog područja Natura 2000 oslanjajući se na Procjenu utjecaja iz 2015. Naime, ta se procjena temelji na procjeni utjecaja provedenoj 2012. i usmjerena je na sastojine koje je napao smrekin pisar. Ona se usto temelji na pogrešnoj metodi jer u njoj nisu navedeni konkretni ciljevi očuvanja staništa i životinjskih vrsta obuhvaćenih PZO-om iz 2015., njome se ne definira što znači cjelovitost navedenog područja Natura 2000 i u njoj se ne navodi zašto mu se predviđenim djelatnostima ne može nanijeti šteta. Nadalje, Prilog iz 2016. nije donesen na temelju ažuriranih informacija jer su poljska tijela 2016., kako bi bolje upoznala areale tih vrsta, započela inventuru tog područja, čiji su se rezultati u trenutku donošenja obrazloženog mišljenja još utvrđivali.
- 92 Komisija podsjeća da upravo na datum donošenja odluke kojom se odobrava provedba predmetnog projekta ne smije postojati nikakva razumna sumnja sa znanstvenog gledišta u pogledu nepostojanja štetnih učinaka na cjelovitost dotičnog područja Natura 2000. Zato je Republika Poljska povrijedila članak 6. stavak 3. Direktive o staništima, pa makar samo zbog toga što ministar okoliša prilikom odobrenja Priloga iz 2016. nije mogao biti siguran da djelatnosti predviđene u tom prilogu neće imati štetne učinke na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka. Zato se nijednom kasnijom mjerom ne može popraviti povreda te odredbe, čak ni u slučaju da se naknadno utvrdi da ne postoje štetni učinci, s obzirom na to da u trenutku odobravanja navedenog priloga nisu bili ispunjeni uvjeti za donošenje pozitivne odluke.
- 93 Uspostavljanje referentnih zona Odlukom br. 52 ne može se, dakle, smatrati mjerom kojom se smanjuju štetni učinci provođenja Priloga iz 2016. S jedne strane, Procjena utjecaja iz 2015. nije se odnosila na te zone. S druge strane, uspostavljanjem navedenih zona ne mogu se izbjeći ili smanjiti

štetni učinci nastali provedbom tog priloga. Naime, njima se samo nastoji očuvati prethodna situacija u jednom dijelu šumskog okruga Białowieża, ali se ne ograničavaju štetni učinci koji proizlaze iz djelatnosti predviđenih u Prilogu iz 2016. na ostatku područja tog okruga, koje je mnogo šire. Referentne zone usto su proizvoljno određene. U stvarnosti, budući da određivanje takvih površina nije imalo utjecaj na najvišu dopuštenu sječivu drvenu masu utvrđenu u tom prilogu, utvrđivanje tih područja dovodi do povećanog rušenja u ostatku područja šumskog okruga Białowieża. Nadalje Komisija ističe da se može odstupiti od isključenja navedenih zona. Usto, Odlukom br. 51 nalaže se rušenje i uklanjanje suhog drveća kao i drveća svih starosnih skupina koje je napao smrekin pisar a da se ne uzimaju u obzir te iste zone.

- 94 Republika Poljska najprije naglašava da je PUL iz 2012., poput Priloga iz 2016., „plan upravljanja” u smislu članka 6. stavka 1. Direktive o staništima. Takav je plan tehničko sredstvo potrebno za osiguranje provedbe mjera očuvanja predviđenih PZO-om iz 2015., s obzirom na to da potonjim aktom nije utvrđena količina sječive drvene mase. Konkretno, Prilogom iz 2016. omogućava se ostvarivanje cilja očuvanja koji se tiče ograničavanja širenja smrekina pisara. U tom pogledu, potrebno je naglasiti da je razina iskorištavanja drva od 188 000 m³ predviđena Prilogom iz 2016. za šumski okrug Białowieża znatno niža od razina utvrđenih u planovima gospodarenja za razdoblja 1992. – 2001. i 2002. – 2011., koje su iznosile 308 000 m³ odnosno 302 000 m³.
- 95 Nadalje, Republika Poljska naglašava da je ocijenjeno vjerojatnim da provođenje Priloga iz 2016. može imati potencijalni učinak na područje Natura 2000 Puszcza Białowieška. Upravo zbog toga smatralo se potrebnim provesti Procjenu utjecaja iz 2015. U ovom slučaju, nakon te procjene, u pogledu prvog nacрта priloga kojim je predviđena sječiva drvena masa od 317 894 m³ doneseno je negativno mišljenje. Uzimajući u obzir tu procjenu, Prilogom iz 2016. sječiva drvena masa smanjena je na 129 000 m³. Nova je procjena u vezi s tim prilogom pokazala da nije vjerojatno da bi mogao nastati znatan negativan utjecaj na cjelovitost tog područja Natura 2000. Navedeni prilog zapravo ima znatan pozitivan učinak na elemente zaštićene u PZO-u iz 2015. Naime, promjena količine sječive drvene mase nužna je radi provedbe mjera očuvanja predviđenih potonjim aktom. Osim toga, Prilogom iz 2016. ne predviđa se namjerno ubijanje, hvatanje ili uznemiravanje životinja.
- 96 Prema mišljenju Republike Poljske, Komisija je pogrešno pretpostavila da su mjere navedene u Prilogu iz 2016. same po sebi podrazumijevale rizik od štetnih učinaka na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieška.
- 97 U tom pogledu Komisija nije uzela u obzir činjenicu da je cjelovitost tog područja stoljećima oblikovala ljudska ruka putem održivog iskorištavanja šuma. Konkretno, stanje i postotak pokrivenosti staništa i vrsta prisutnih tijekom određivanja navedenog područja bili su rezultat prethodnog iskorištavanja Beloveške šume, odnosno izvlačenja drva u šumskim sastojinama posađenima u prošlosti. U stvarnosti je do propadanja šumskih sastojina, osobito smreka, došlo drastičnim smanjenjem iskorištavanja drva u starijim šumskim sastojinama u PUL-u iz 2012., pod Komisijinim pritiskom, i zbog time izazvanog širenja smrekina pisara. Nakon tog propadanja, zaštićena staništa počela su se mijenjati. Konkretno, stanište 9170 (supkontinentalna šuma hrasta i graba), kao dominantno stanište, počelo se pretvarati u močvare ili livade. Stoga su poljska tijela izradila program sanacije koji se temeljio na ukupnom inventaru stanja staništa i vrsta područja Natura 2000 Puszcza Białowieška. U tom kontekstu, donošenje Priloga iz 2016. bio je pokušaj povratka na staru metodu gospodarenja.
- 98 U tim okolnostima, cjelovitost tog područja Natura 2000 i postojanost staništa koja se ondje nalaze prekidom provođenja mjera očuvanja dovedeni su u opasnost. Izostankom ljudskog djelovanja radi podrške održavanju biološke raznolikosti pokrenuto je propadanje vrsta i njihovih staništa. Komisija je stoga počinila pogrešku jer se pozivala na primarnost Beloveške šume i jer je tvrdila da su vrste prisutne u toj šumi uobičajene vrste na područjima netaknutima ljudskim djelovanjem.

- 99 Aktivno šumsko gospodarenje odabir je koji je prihvaćen i u drugim državama članicama. Tako se u Austriji provodio program koji se odnosio na ograničenje širenja smrekina pisara u nacionalnim parkovima i na zemljištima velike prirodne vrijednosti, u okviru kojeg je zabrana obavljanja radova zadržana u „središtima biološke raznolikosti”, kojim su se istodobno štatile okolne proizvodne šume primjenom tehnika šumskog gospodarenja. Općenito se preporučuje da se zemljišta na kojima su zaštićeni prirodni procesi, kao što su nacionalni parkovi, jasno podijele na zonu slobodne intervencije i periferne zone na kojima se poduzimaju djelatnosti u svrhu ograničavanja širenja smrekina pisara. Republika Poljska primijenila je jednak pristup kada je uspostavila referentne zone.
- 100 Republika Poljska tvrdi da su djelatnosti predviđene u Prilogu iz 2016. u skladu s PZO-om iz 2015. Naime, u skladu s potonjim aktom, tim se Prilogom u sastojinama određene vrste koje se sastoje od barem 10 % primjeraka od sto godina i više isključuju djelatnosti gospodarenja, kao što su rušenje i sječe prije rušenja. U tim se sastojinama provode samo „sanitarne sječe” kako bi se uklonilo drvo smreke koje je napao smrekina pisar. Pritom se ne uklanja suho drvo. Usto, „sanitarna sječa” ne provodi se u prirodnim rezervatima te močvarnim i vlažnim staništima. Tako područja na kojima se ne provode „sanitarne sječe” obuhvaćaju površinu od 7123 hektara, odnosno 58 % površine šumskog okruga Białowieża. Nadalje, djelatnosti predviđene Prilogom iz 2016. odnose se samo na 5,4 % površine predmetnog područja Natura 2000, što iznosi 3401 hektar. U tim okolnostima, Procjenom utjecaja iz 2015. isključeno je da bi se mogla ostvariti potencijalna prijetnja utvrđena u PZO-u iz 2015., povezana s uklanjanjem mrtvog i umirućeg drveća.
- 101 Republika Poljska u pogledu saproksilnih kornjaša dodaje da se neće uklanjati mrtvi, uspravni borovi izloženi suncu koji su staništa vrste *Buprestis splendens*. Što se tiče populacija vrste *Cucujus cinnaberinus*, one se, prema istraživanjima provedenima između 2016. i 2017. na gotovo 12 000 analiziranih stabala, skupljaju na jasici i jasenu. Inventura koja se provodi od travnja 2016. prvi je projekt takve naravi, u okviru kojeg su se objektivno procjenjivali statistički provjereni različiti sastavni elementi biološke raznolikosti na 1400 područja podijeljenih unutar uobičajene mreže koja se prostiru na cijeloj površini lokaliteta Beloveške šume. Što se tiče vrste *Boros schneideri*, izvor je najveće prijetnje također smanjenje broja borova. Što se tiče vrsta *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*, najveća prijetnja proizlazi iz prekida neprestanog priljeva mrtvog drva velikih dimenzija uzrokovanog brzim propadanjem starijih sastojina smreka zbog širenja smrekina pisara.
- 102 Nadalje, provođenje sječa povezanih s uklanjanjem mrtvih smreka ima pozitivan utjecaj na stanište vrsta *Buprestis splendens* i *Osmoderma eremita* jer se time u šumi povećava pristup svjetlu. Što se tiče drugih vrsta, *Boros schneideri*, *Cucujus cinnaberinus* i *Rhysodes sulcatus*, smreka nije njihova omiljena sastojina. Trenutačno u Beloveškoj šumi postoji u prosjeku oko 64 m³ mrtvog drva po hektaru. S obzirom na neprestano pojavljivanje mrtvog drva u okolišu, tim se elementom potpuno jamči sigurnost staništa dotičnih vrsta kornjaša.
- 103 Prema mišljenju Republike Poljske, u obzir valja uzeti i referentne zone. Njima se nipošto ne nastoji nadoknaditi ili ublažiti navodno negativan utjecaj predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja. Naime, te su zone utvrđene u skladu s načelom lojalne suradnje iz članka 4. stavka 3. UEU-a radi usporedbe s drugim zonama Beloveške šume. Nadalje, lokacija navedenih zona povezana je sa stanjem očuvanosti prirodnih staništa i nepostojanjem potrebe da se provode zadaće očuvanja koje proizlaze iz PZO-a iz 2015. Komisija poljskim tijelima također ne može prigovoriti da u pogledu tih istih zona nisu provela procjenu utjecaja na okoliš. Naime, u skladu s takvim rasuđivanjem, jednaku kritiku treba uputiti zbog prekida iskorištavanja u cijeloj Beloveškoj šumi na Komisijin zahtjev.
- 104 U tom pogledu Komisija pogrešno smatra da nedostatak djelovanja ima pozitivan učinak na biološku raznolikost. Tako iz rezultata inventure koja se provodi od travnja 2016. proizlazi da je, primjerice, u strogo zaštićenom području nacionalnog parka Białowieża prisutna samo jedna kolonija vrste *Boros schneideri*, dok je na području šumskog okruga Białowieża takva prisutnost utvrđena 70 puta. Slična je situacija s cijelim nizom drugih vrsta, poput malog ćuka ili troprstog djetlića.

105 Na kraju, što se tiče uzimanja u obzir najboljih dostupnih znanstvenih spoznaja, Republika Poljska ističe da je Beloveška šuma toliko poseban i jedinstven ekosustav da se rezultati istraživanja o međuovisnosti različitih organizama provedenih u drugim ekosustavima ne mogu prenijeti na situaciju u toj šumi. Međutim, iako se jedan dio znanstvenih krugova protivi rješavanju širenja smrekina pisara rušenjem napadnutog drveća, također postoji niz znanstvenih radova prema kojima upravo nepostojanje intervencije protiv smrekina pisara u Beloveškoj šumi dovodi do velike vjerojatnosti nastajanja teške i nepopravljive štete na prirodnim staništima i staništima životinjskih vrsta za čije je očuvanje određeno područje Natura 2000 Puszcza Białowieska. Osim toga, iz jedne studije o Beloveškoj šumi proizlazi da stroga zaštita treba biti samo dopuna, a ne glavni element strategije očuvanja i zadržavanja visoke razine biološke raznolikosti.

b) Ocjena Suda

1) Uvodna očitovanja

106 Valja podsjetiti da je člankom 6. Direktive o staništima državama članicama naložen niz posebnih obveza i postupaka kako bi se osiguralo, kao što to proizlazi iz njezina članka 2. stavka 2., održavanje ili, prema potrebi, povrat u povoljno stanje očuvanosti prirodnih staništa i vrsta divlje faune i flore od interesa Europske unije radi postizanja općenitijeg cilja iste direktive – jamčenja visoke razine zaštite okoliša u pogledu njome zaštićenih područja (vidjeti u tom smislu osobito presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 36. i od 8. studenoga 2016., Lesoochranárske zoskupenie VLK, C-243/15, EU:C:2016:838, t. 43.).

107 S tim u vezi, cilj je odredaba Direktive o staništima da države članice poduzimaju mjere zaštite prikladne za održanje ekoloških svojstava područja u kojima se nalaze prirodni stanišni tipovi (presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 38. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 36.).

108 U tu svrhu članak 6. stavak 3. Direktive o staništima utvrđuje postupak procjene kojemu je cilj prethodnom provjerom zajamčiti to da plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem predmetnim područjem ili potreban za njegovo upravljanje, ali bi na njega mogao imati znatan utjecaj, bude odobren samo ako neće negativno utjecati na cjelovitost tog područja (vidjeti osobito presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 28. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 43.).

109 S tim u vezi valja pojasniti da u pogledu zona koje su klasificirane kao PZP obveze koje proizlaze iz te odredbe u skladu s člankom 7. Direktive o staništima zamjenjuju obveze koje proizlaze iz članka 4. stavka 4. prve rečenice Direktive o pticama od dana kada su one klasificirane prema toj direktivi ako je taj dan kasniji od dana početka primjene Direktive o staništima (vidjeti u tom smislu presudu od 24. studenoga 2016., Komisija/Španjolska, C-461/14, EU:C:2016:895, t. 71. i 92. i navedenu sudsku praksu).

110 U članku 6. stavku 3. Direktive o staništima razlikuju se dvije faze.

111 U prvoj fazi, predviđenoj u prvoj rečenici navedene odredbe, zahtijeva se da države članice provedu odgovarajuću procjenu utjecaja plana ili projekta na zaštićeno područje kada postoji vjerojatnost da će taj plan ili projekt imati znatan utjecaj na to područje (presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 29. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 44.).

112 Konkretno, uzimajući u obzir načelo opreznosti, kada postoji opasnost da plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem ili potreban za njegovo upravljanje može ugroziti ciljeve njegova očuvanja, treba smatrati da on može znatno utjecati na to područje. Ocjena te opasnosti mora

se izvršiti osobito s obzirom na posebna obilježja i okolišne uvjete područja na koje se odnosi takav plan ili projekt (vidjeti osobito presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 30. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 45.).

- 113 Odgovarajuća procjena utjecaja plana ili projekta na predmetno područje koja se mora provesti na temelju članka 6. stavka 3. prve rečenice Direktive o staništima podrazumijeva da se, uzimajući u obzir najbolje znanstvene spoznaje u toj materiji, moraju utvrditi svi aspekti predmetnog plana ili projekta koji, samostalno ili zajedno s drugim planovima ili projektima, mogu utjecati na ciljeve očuvanja tog područja (vidjeti osobito presude od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 51. i od 26. travnja 2017., Komisija/Njemačka, C-142/16, EU:C:2017:301, t. 57.).
- 114 Procjena izvršena na temelju članka 6. stavka 3. prve rečenice Direktive o staništima stoga ne smije biti manjkava i mora se sastojati od potpunih, preciznih i konačnih utvrđenja i zaključaka, takvih da mogu otkloniti svaku razumnu znanstvenu sumnju o učincima radova koji su predviđeni na dotičnom zaštićenom području (vidjeti osobito presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 44. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 50.).
- 115 U drugoj fazi, koja je predviđena u drugoj rečenici članka 6. stavka 3. Direktive o staništima i koja nastupa nakon gore navedene odgovarajuće procjene, odobravanje takvog plana ili projekta veže se uz uvjet da on negativno ne utječe na cjelovitost predmetnog područja, uz iznimku predviđenu odredbama stavka 4. tog članka (presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 31. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 46.).
- 116 Činjenica da se negativno ne utječe na cjelovitost područja kao prirodnog staništa, u smislu članka 6. stavka 3. druge rečenice Direktive o staništima, zahtijeva da ga se sačuva u povoljnom stanju očuvanosti, što podrazumijeva trajno održavanje bitnih obilježja dotičnog područja, povezanih s postojanjem prirodnog stanišnog tipa čiji je cilj očuvanja opravdao uvrštavanje tog područja na popis PZZ-a u smislu te direktive (vidjeti osobito presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 39. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 47.).
- 117 Zato se odobrenje plana ili projekta, u smislu članka 6. stavka 3. Direktive o staništima, može izdati samo ako su nadležna tijela sigurna da on nema trajne štetne učinke na cjelovitost dotičnog područja. To je slučaj kada sa znanstvenog gledišta nema nikakve razumne sumnje u pogledu nepostojanja takvih učinaka (vidjeti u tom smislu osobito presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 40. i od 8. studenoga 2016., Lesoochranárske zoskupenie VLK, C-243/15, EU:C:2016:838, t. 42.).
- 118 Ta odredba, dakle, uključuje načelo opreznosti i omogućava učinkovito sprečavanje negativnih utjecaja na cjelovitost zaštićenih područja zbog predviđenih planova ili projekata. Kriterij za odobrenje koji bi bio manje strog ne bi jednako učinkovito jamčio ostvarenje cilja zaštite područja na koje se ta odredba odnosi (presude od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 41. i od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 53.).
- 119 Zato nadležna nacionalna tijela ne smiju odobriti zahvate koji mogu trajno ugroziti ekološke značajke područja na kojima se nalaze prirodni stanišni tipovi od interesa Zajednice ili prioritetni prirodni stanišni tipovi. To bi osobito bilo tako u slučaju kada zahvat može dovesti do nestanka ili djelomičnog i nepopravljivog uništenja takvog prirodnog stanišnog tipa na dotičnom području (vidjeti u tom smislu osobito presude od 24. studenoga 2011., Komisija/Španjolska, C-404/09, EU:C:2011:768, t. 163. i od 11. travnja 2013., Sweetman i dr., C-258/11, EU:C:2013:220, t. 43.).

120 U skladu s ustaljenom sudskom praksom, upravo na dan donošenja odluke kojom se odobrava provedba projekta sa znanstvenog gledišta ne smije postojati nikakva razumna sumnja u pogledu nepostojanja štetnih učinaka na cjelovitost dotičnog područja (vidjeti osobito presude od 26. listopada 2006., Komisija/Portugal, C-239/04, EU:C:2006:665, t. 24. i od 26. travnja 2017., Komisija/Njemačka, C-142/16, EU:C:2017:301, t. 42.).

121 Upravo s obzirom na ta načela valja ispitati je li Republika Poljska, kao što to Komisija tvrdi u okviru svojeg prvog prigovora, donošenjem Priloga iz 2016. i Odluke br. 51 povrijedila obveze koje ima na temelju članka 6. stavka 3. Direktive o staništima.

2) Postojanje plana ili projekta koji nije izravno povezan s upravljanjem dotičnim područjem ili potreban za njegovo upravljanje

122 Prilogom iz 2016. izmijenjen je PUL iz 2012. u pogledu šumskog okruga Białowieża kako bi se u razdoblju 2012. – 2021. omogućilo povećanje sječive drvene mase u tom šumskom okrugu sa 63 471 m³ na 188 000 m³, poduzimanjem djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, poput uklanjanja smreka koje je napao smrekin pisar „sanitarnim sječama”, uklanjanja umirućeg drveća i pošumljavanja. Prema Odluci br. 51, te su djelatnosti provođene ne samo u šumskom okrugu Białowieża nego i u šumskim okruzima Browsk i Hajnówka.

123 Iz toga proizlazi da se Prilogom iz 2016. – kojemu je, dakle, jedini cilj povećati sječivu drvenu masu provedbom predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na području Natura 2000 Puszcza Białowieska – nipošto ne utvrđuju ciljevi i mjere očuvanja u pogledu tog područja, koji se zapravo nalaze u PZO-u iz 2015., a koji su poljska tijela donijela nedugo prije toga.

124 Posljedično, Prilog iz 2016. i Odluka br. 51, s obzirom na to da omogućavaju takav zahvat u prirodno okruženje radi iskorištavanja šumskih resursa, čine „plan ili projekt koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem ili potreban za [...] upravljanje” područjem Natura 2000 Puszcza Białowieska u smislu članka 6. stavka 3. prve rečenice Direktive o staništima.

125 Nevažno je u tom pogledu to što je sječiva drvena masa utvrđena u Prilogu iz 2016. niža od one odobrene planovima šumskog gospodarenja za razdoblja 1992. – 2001. i 2002. – 2011. Naime, postojanje plana ili projekta koji nije izravno povezan s upravljanjem zaštićenim područjem ili potreban za njegovo upravljanje uglavnom ovisi o vrsti predmetnog zahvata, a ne samo o njegovu opsegu.

126 Nadalje, Republika Poljska pogrešno tvrdi da je Prilog iz 2016. omogućio ostvarenje cilja očuvanja, to jest ograničavanja širenja smrekina pisara. Naime, taj se cilj uopće ne navodi među ciljevima očuvanja navedenima u PZO-u iz 2015., u kojem se – upravo suprotno – u Prilogu 3. izričito navodi da se uklanjanje smreka koje je napao smrekin pisar mora smatrati potencijalnom opasnošću za održavanje povoljnog stanja očuvanosti staništa malog ćuka, planinskog ćuka i troprstog djetlića.

127 Slijedom toga, u skladu s člankom 6. stavkom 3. prvom rečenicom Direktive o staništima, Republika Poljska bila je dužna provesti odgovarajuću procjenu utjecaja predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja ako je postojala vjerojatnost da te djelatnosti znatno utječu na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska.

3) Potreba i postojanje odgovarajuće procjene utjecaja na dotično područje

128 Valja utvrditi da, po samoj svojoj naravi, predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, time što predviđaju provedbu mjera, poput uklanjanja i rušenja stabala u zaštićenim staništima na području Natura 2000 Puszcza Białowieska, uzimajući također u obzir njihov opseg i intenzitet, mogu ugroziti ciljeve očuvanja tog područja.

- 129 U tom pogledu valja osobito istaknuti da je Prilogom iz 2016. u šumskom okrugu Białowieża predviđena dopuštena sječiva drvena masa od 188 000 m³ za razdoblje 2012. – 2021., što je vrlo velika razina iskorištavanja, gotovo tri puta veća od one koja je za to isto razdoblje bila dopuštena PUL-om iz 2012.
- 130 Slijedom toga, postoji vjerojatnost da predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja znatno utječu na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieška.
- 131 U predmetnom slučaju Republika Poljska i ne osporava da je bila dužna izvršiti procjenu utjecaja tih djelatnosti na navedeno područje u skladu s člankom 6. stavkom 3. prvom rečenicom Direktive o staništima. Nasuprot tomu, ona tvrdi da je u potpunosti poštovala tu odredbu provedbom Procjene utjecaja iz 2015.
- 132 Dakako, nesporno je da su poljska nadležna tijela – nakon što je prvom procjenom zaključeno kako početni nacrt priloga PUL-u iz 2012. u pogledu šumskog okruga Białowieża, kojim je dopuštena sječiva drvena masa iznosila 317 894 m³, može proizvesti štetne učinke na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieška – Prilogom iz 2016. smanjila tu masu na 188 000 m³.
- 133 Međutim, Procjena utjecaja iz 2015. ipak sadržava nekoliko bitnih nedostataka.
- 134 Kao prvo, valja utvrditi da se ta procjena odnosi samo na Prilog iz 2016., a ne i na Odluku br. 51, iako je njome provedba djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, predviđena tim prilogom isključivo za šumski okrug Białowieża, proširena i na šumske okruge Browsk i Hajnówka, što znači na cijelo područje Natura 2000 Puszcza Białowieška, pri čemu je izuzet jedino nacionalni park.
- 135 Iz toga proizlazi da poljska tijela uopće nisu provela procjenu utjecaja tih djelatnosti u potonjim dvama šumskim okruzima. Međutim, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 113. ove presude, procjena utjecaja plana ili projekta koji nije izravno povezan s upravljanjem područjem ili potreban za njegovo upravljanje mora uzeti u obzir kumulativne učinke koji proizlaze iz kombinacije tog plana ili projekta s drugim planovima ili projektima, uzimajući u obzir ciljeve očuvanja tog područja.
- 136 Kao drugo, kao što je to nezavisni odvjetnik istaknuo u točki 162. svojeg mišljenja, iz samog teksta točke 4.2. Procjene utjecaja iz 2015., prema kojoj „[o]dredbe koje se odnose na utjecaje na područje Natura 2000 [Puszcza Białowieška] navedene u ‚procjeni utjecaja na okoliš‘ za razdoblje 2012. – 2021. načelno ne treba ažurirati”, proizlazi da je provedena na temelju podataka upotrijebljenih radi procjene utjecaja PUL-a iz 2012. na to područje, a ne na temelju ažuriranih podataka.
- 137 Međutim, procjena se ne može smatrati „odgovarajućom” u smislu članka 6. stavka 3. prve rečenice Direktive o staništima ako nedostaju ažurirani podaci o zaštićenim staništima i vrstama (vidjeti u tom smislu presudu od 11. rujna 2012., Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias i dr., C-43/10, EU:C:2012:560, t. 115.).
- 138 To je osobito slučaj u ovom predmetu jer se predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja odnose upravo na uzimanje u obzir novog elementa koji je područje Natura 2000 Puszcza Białowieška pogodio nakon donošenja PUL-a iz 2012., odnosno, u skladu s točkom 2.8. Procjene utjecaja iz 2015., „veće propadanje šumskih sastojina uzrokovano sve većim širenjem smrekina pisara”, čiji su se prvi znakovi prema tom dokumentu pojavili 2011. i čiji je vrhunac dosegnut tijekom 2015.
- 139 Osim toga, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točkama 113., 114. i 120. ove presude, upravo na temelju potpunih, preciznih i konačnih utvrđenja i zaključaka u trenutku donošenja Priloga iz 2016., kojim je dopušteno obavljanje predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, sa znanstvenog gledišta nije smjela postojati razumna sumnja u pogledu nepostojanja štetnih učinaka na cjelovitost navedenog područja, uzimajući u obzir najbolje spoznaje u toj materiji.

- 140 Kao treće, valja istaknuti da se u Procjeni utjecaja iz 2015. ne spominju ciljevi očuvanja zaštićenih staništa i vrsta na području Natura 2000 Puszcza Białowieska koji su navedeni u PZO-u iz 2015. i ne definira se cjelovitost tog područja odnosno ozbiljno se ne razmatraju razlozi zbog kojih predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja ne mogu na njega negativno utjecati.
- 141 Konkretno, ta procjena – koja je ponajprije usmjerena na sastojine koje je napao smrekin pisar, to jest uglavnom na smreke – ne ispituje sustavno i detaljno opasnosti koje podrazumijeva provedba tih djelatnosti u pogledu svakog zaštićenog staništa i vrste na području Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 142 Prema tome, što se tiče staništa 91D0 (cretne šume) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama), u navedenoj je procjeni, nakon što je istaknuto da će se na tim staništima provoditi „prorjeđivanja” u sastojinama sa smrekama, bez daljnje analize zaključeno, u točki 4.2.1., da ta prorjeđivanja „neće biti štetna za stanje očuvanosti staništa”, pri čemu se s tim u vezi samo navodi da opseg sječe „mora proizlaziti iz stvarne opasnosti širenja” a da pritom uopće ne pruža konkretne podatke o vjerojatnom razvoju tog širenja.
- 143 Slično tomu, u Procjeni utjecaja iz 2015. zaključuje se, u točki 4.2.3., da postoji „zanemariv utjecaj” na vrste *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis*, škanjca osaša, planinskog djetlića, malu muharicu, bjelovratu muharicu i goluba dupljaša, bez drugog objašnjenja osim činjenice da se radi o vrstama „koje su uglavnom izravno povezane sa šumskim područjima i na koje planirane djelatnosti neće imati zamjetan utjecaj”. Nadalje, iako je u toj procjeni u pogledu vrsta *Boros schneideri*, *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Osmoderma eremita*, *Rhysodes sulcatus*, malog ćuka i troprstog djetlića u istoj točki 4.2.3. istaknuto da se „utjecaj na njihova staništa u ponekim slučajevima ne može isključiti”, u njoj se – kako bi se otklonilo postojanje znatnog utjecaja – samo navodi održavanje „dijela sastojina s umirućim drvećem”, pri čemu se ne određuje njihova količina ni mjesto na kojem se moraju čuvati.
- 144 Slijedom toga, Procjena utjecaja iz 2015. nije mogla biti takva da može otkloniti svaku znanstvenu sumnju o štetnim učincima Priloga iz 2016. na područje Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 145 To je utvrđenje potkrijepljeno time što je istog dana kada je odobren taj prilog donesen program sanacije, a šest dana kasnije i Odluka br. 52.
- 146 Naime, kao što to proizlazi iz obrazloženja tog programa i odredaba te odluke, cilj je tih mjera bio upravo procijeniti utjecaje djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja predviđenih navedenim prilogom na području Natura 2000 Puszcza Białowieska, uvođenjem referentnih zona u šumskim okruzima Białowieża i Browsk, u kojima se te djelatnosti nisu smjele provoditi.
- 147 Prema objašnjenjima koja je pružila sama Republika Poljska, te su zone konkretno trebale omogućiti da se na površini od približno 17 000 hektara procijeni razvoj obilježja tog područja bez ikakve ljudske intervencije, kako bi se taj razvoj usporedio s onim koji proizlazi iz djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja predviđenih Prilogom iz 2016., koje su se, dakle, trebale provoditi na preostalom dijelu površine predmetnih triju šumskih okruga, koja čini otprilike 34 000 hektara.
- 148 Međutim, odgovarajuća procjena utjecaja plana ili projekta na dotično područje mora se izvršiti prije njegova odobrenja (vidjeti osobito presudu od 7. rujna 2004., Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, t. 53.). Ona se, dakle, ne može provoditi istodobno ili nakon njega (vidjeti analogijom presude od 20. rujna 2007., Komisija/Italija, C-304/05, EU:C:2007:532, t. 72. i od 24. studenoga 2011., Komisija/Španjolska, C-404/09, EU:C:2011:768, t. 104.).
- 149 Nadalje, nije sporno da u vrijeme donošenja Priloga iz 2016. poljska tijela nisu imala potpune rezultate inventure o biološkoj raznolikosti područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, za koju su smatrale da ju je potrebno provesti od travnja 2016., kako bi utvrdila areale zaštićenih vrsta prisutnih na tom području.

- 150 Slijedom toga, ta su tijela, dakle, i sama bila svjesna nedostatnosti podataka o utjecaju predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na te vrste, dostupnih u trenutku donošenja tog priloga.
- 151 U tim okolnostima, budući da nisu raspolagala svim relevantnim podacima za procjenu utjecaja predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka, valja zaključiti da poljska tijela nisu provela odgovarajuću procjenu tih utjecaja prije donošenja Priloga iz 2016. i Odluke br. 51 pa su zato povrijedila svoju obvezu koja proizlazi iz članka 6. stavka 3. prve rečenice Direktive o staništima.

4) Negativan utjecaj na cjelovitost dotičnog područja

- 152 Komisija nadalje tvrdi da su poljska tijela odobrila predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja iako one mogu negativno utjecati na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka.
- 153 U tom pogledu valja podsjetiti da je područje Natura 2000 Puszcza Białowiecka, kao što je to navedeno u točki 16. ove presude, na zahtjev Republike Poljske klasificirano kao PZZ u skladu s Direktivom o staništima, a ono je i PZP, određen u skladu s Direktivom o pticama.
- 154 Međutim, iako sustav zaštite koji se primjenjuje na područja koja čine mrežu Natura 2000, kao što to tvrdi Republika Poljska, ne zabranjuje svako ljudsko djelovanje na tim područjima, odobrenje navedenih djelatnosti ipak podliježe poštovanju obveza predviđenih tim direktivama (vidjeti u tom smislu presudu od 21. srpnja 2011., Azienda Agro-Zootecnica Franchini i Eolica di Altamura, C-2/10, EU:C:2011:502, t. 40.).
- 155 Slijedom toga, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 134. svojeg mišljenja, potpuno je nevažna argumentacija te države članice koja se temelji na činjenici da se Beloveška šuma ne može smatrati „prirodnom” ili „primarnom” šumom jer je ona oduvijek predmet aktivnog ljudskog iskorištavanja koje je odredilo njezina obilježja, s obzirom na to da je šumsko gospodarenje u toj šumi ograničeno Direktivom o staništima i onom o pticama bez obzira na to kako je se kvalificira.
- 156 Prema tome, u skladu s člankom 6. stavkom 3. drugom rečenicom Direktive o staništima, koja je prema svojem članku 7. primjenjiva na PZP-e, Republika Poljska mogla je odobriti predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja samo pod uvjetom da nemaju štetne učinke na trajno održavanje bitnih karakteristika područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka, povezanih s postojanjem stanišnih tipova čiji je cilj očuvanja opravdao uvrštenje tog područja na popis PZZ-a.
- 157 U ovom slučaju nije sporno da je cilj očuvanja koji je doveo do određivanja područja Natura 2000 Puszcza Białowiecka kao PZZ-a i PZP-a – za potrebe bitnih obilježja tog područja – održavanje u povoljnom stanju očuvanosti staništa 9170 (supkontinentalna šuma hrasta i graba), 91D0 (cretne šume) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama), staništa saproksilnih kornjaša, poput vrsta *Boros schneideri*, *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*, i staništa ptica, poput škanjca osaša, malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića, troprstog djetlića, male muharice, bjelovrate muharice i goluba dupljaša.
- 158 Kako bi se utvrdila povreda članka 6. stavka 3. druge rečenice Direktive o staništima, uzimajući u obzir načelo opreznosti – koje je, kao što je to naglašeno u točki 118. ove presude, uključeno u tu odredbu – Komisija ne mora dokazati uzročno-posljedičnu vezu između predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja i negativnog utjecaja na cjelovitost tih staništa i vrsta, nego je dovoljno da ta institucija dokaže postojanje vjerojatnosti ili opasnosti da te djelatnosti uzrokuju takav negativan utjecaj (vidjeti u tom smislu presudu od 24. studenoga 2011., Komisija/Španjolska, C-404/09, EU:C:2011:768, t. 142. i navedenu sudsku praksu).

- 159 Zato valja ispitati mogu li, kao što to Komisija navodi u prilog svojem prvom prigovoru, predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja dovesti do štetnih učinaka na navedena zaštićena staništa i vrste na području Natura 2000 Puszcza Białowieska i time negativno utjecati na cjelovitost tog područja.
- 160 U tom pogledu najprije valja navesti da, iako je prema tekstu Priloga iz 2016. cilj tih djelatnosti „prije svega” rušenje smreka koje je napao smrekin pisar, ni u tom prilogu ni u Odluci br. 51 nema ograničenja u pogledu starosti stabala ili šumskih sastojina na koje se odnose te djelatnosti, osobito prema staništu u kojem se oni nalaze. Upravo suprotno, Odlukom br. 51 izričito je predviđeno rušenje stabala koja je napao smrekin pisar „u svim starosnim skupinama šumskih sastojina” i pobliže je određeno da se za potrebu sječa odstupa „od ograničenja koja se odnose na starost stabala i funkciju šumskih sastojina”. To znači da je Prilogom iz 2016. i Odlukom br. 51 dopušteno rušenje stogodišnjih smreka u svim vrstama sastojina, uključujući zaštićena staništa.
- 161 Nadalje, razvidno je da se i Prilogom iz 2016. i Odlukom br. 51 dopušta rušenje stabala zbog razloga „javne sigurnosti”, bez ikakva pojašnjenja o konkretnim uvjetima koji opravdavaju rušenje na temelju takvih razloga.
- 162 Naposljetku, Prilogom iz 2016. i Odlukom br. 51 dopušta se uklanjanje svih vrsta „drveća”, uključujući ne samo smreke nego i borove, grabove, hrastove, johe, jasene, vrbe i topole, kada su „mrtvi”, „suhi” ili „umirući”, a da pritom nije predviđeno ograničenje u pogledu obuhvaćenih sastojina.
- 163 Stoga je razvidno da, protivno onomu što tvrdi Republika Poljska, predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja ne uključuju samo „sanitarne sječe” radi uklanjanja isključivo smreka koje je napao smrekin pisar i da omogućavaju rušenje i sječe prije rušenja u sastojinama određene vrste koje se sastoje od barem 10 % primjeraka od sto godina i više.
- 164 Međutim, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 119. ove presude, djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja poput onih o kojima je riječ, koje uključuju uklanjanje i rušenje znatnog broja stabala na području Natura 2000 Puszcza Białowieska, po samoj svojoj naravi mogu trajno ugroziti ekološke značajke tog područja, s obzirom na to da neizbježno mogu dovesti do nestanka ili djelomičnog i nepopravljivog uništenja zaštićenih staništa i vrsta prisutnih na tom području.
- 165 Zato valja utvrditi da se predmetnim djelatnostima aktivnog šumskog gospodarenja upravo ostvaruju potencijalne opasnosti za ta staništa i vrste koje su poljska tijela utvrdila u Prilogu 3. PZO-a iz 2015.
- 166 Naime, kao prvo, „rušenje stabala u sastojinama starijim od sto godina” utvrđeno je u PZO-u iz 2015. kao potencijalna opasnost za staništa 9170 (supkontinentalna šuma hrasta i graba) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama) te za škanjca osaša, koji živi na tim staništima, dok su usto kao opasnost za *Boros schneideri* navedene „sječe šuma” i „pomlađivanje šuma i miješanih šuma djelatnostima šumskog gospodarenja”.
- 167 Nadalje, „uklanjanje borova i smreka starijih od sto godina zahvaćenih grizotinama”, to jest onih koje je napao smrekin pisar, utvrđeno je kao potencijalna opasnost za malog ćuka, planinskog ćuka i troprstog djetlića.
- 168 Na kraju, „uklanjanje mrtvog ili umirućeg drveća” navedeno je kao potencijalna opasnost za staništa 9170 (supkontinentalna šuma hrasta i graba) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama) za malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića, troprstog djetlića i vrstu *Cucujus cinnaberinus*, dok je „uklanjanje umirućeg drveća” utvrđeno kao potencijalna opasnost za vrste *Boros schneideri*, *Buprestis splendens*, *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*.

- 169 U tom pogledu, budući da predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja točno odgovaraju potencijalnim opasnostima za ta staništa i vrste, a koje su poljska tijela utvrdila u Prilogu 3. PZO-u iz 2015., valja naglasiti da za procjenu negativnog utjecaja na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, suprotno onomu što tvrdi Republika Poljska, nije važno to što u Prilogu iz 2016. nema odredbe koja izričito predviđa namjerno ubijanje, hvatanje ili uznemiravanje životinja.
- 170 Nijedan od ostalih argumenata koje je pružila Republika Poljska ne može opovrgnuti te zaključke.
- 171 Na prvome mjestu, što se tiče nužnosti borbe protiv širenja smrekina pisara, uzimajući u obzir načelo opreznosti – koje prema članku 191. stavku 2. prvom podstavku UFEU-a čini jedan od temelja visokog stupnja zaštite koji Unija nastoji postići u pitanjima okoliša i u skladu s kojim se mora tumačiti zakonodavstvo Unije o zaštiti okoliša – ne može se, dakako, isključiti da država članica uz strogo poštovanje načela proporcionalnosti smije provesti djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na području Natura 2000 zaštićenom u skladu s Direktivom o staništima i onom o pticama, kako bi se suzbilo širenje štetnog organizma koje može negativno utjecati na cjelovitost tog područja.
- 172 Međutim, u ovom slučaju na temelju argumentacije koju je u tom pogledu izložila Republika Poljska ne može se smatrati da se predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja mogu opravdati nužnošću da se suzbije širenje takvog štetnog organizma.
- 173 Naime, kao prvo, kao što to već proizlazi iz točaka 126. i 167. ove presude, iako su se prema navodima te države članice prvi znakovi širenja smrekina pisara pojavili tijekom 2011., ono se u PZO-u iz 2015. uopće ne navodi kao potencijalna opasnost za cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, nego je u tom planu, upravo suprotno, kao takva potencijalna opasnost navedeno uklanjanje stogodišnjih smreka i borova koje je napao smrekin pisar. Suprotno tvrdnjama Republike Poljske na raspravi, u PZO-u iz 2015., uostalom, nije predviđena mogućnost provođenja „sanitarnih sječa” koje bi se odnosile samo na stabla koja je napao smrekin pisar.
- 174 Kao drugo, s obzirom na podatke kojima Sud raspolaže u ovom predmetu i suprotno onomu što tvrdi Republika Poljska, ne može se utvrditi povezanost između količine sječive drvene mase i širenja smrekina pisara.
- 175 Naime, iako je točno da je PUL-om iz 2012. na Komisijinu intervenciju sječiva drvena masa za razdoblje 2012. – 2021. u šumskom okrugu Białowieża smanjena na 63 471 m³, nesporno je da su poljska tijela već dosegla tu gornju granicu čak i prije kraja 2015., tj. nakon manje od četiri godine, kao što je to već navedeno u točki 24. ove presude.
- 176 Kao što je to naveo nezavisni odvjetnik u točki 160. svojeg mišljenja, vidljivo je da je količina drva izvučenog iz tog okruga zapravo ostala jednaka onoj koja je utvrđena u prethodnim razdobljima tijekom kojih je mjerodavnim planovima šumskog gospodarenja sječiva drvena masa u šumskom okrugu Białowieża bila utvrđena u visini od 308 000 m³ za razdoblje 1992. – 2001. i 302 000 m³ za razdoblje 2002. – 2011. Zato se ne može valjano tvrditi da se širenje smrekina pisara dogodilo zbog smanjenja iskorištene drvene mase između 2012. i 2015.
- 177 Kao treće, kao što to već proizlazi iz točaka 160. do 163. ove presude, predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja uopće nisu ciljano usmjerene isključivo na smreke koje je napao smrekin pisar, s obzirom na to da se te djelatnosti, s jedne strane, odnose i na mrtve smreke, čak i ako ih nije napao smrekin pisar i, s druge strane, ne isključuju uklanjanje drugih vrsta drveća, poput graba, hrasta, joha, jasena, vrba i topola. Međutim, kao što je to Republika Poljska potvrdila na raspravi u odgovoru na upit Suda o tom pitanju, smrekin pisar napada isključivo crnogoricu, uglavnom smreke, a ne bjelogoricu.

- 178 Nadalje, iako je točno da radi borbe protiv širenja smrekina pisara, kao što je to Republika Poljska sama naglasila na raspravi, treba postići određenu ravnotežu između mjera aktivnog i pasivnog šumskog gospodarenja kako bi se ostvarili ciljevi očuvanja iz Direktive o staništima i one o pticama, nužno se mora zaključiti, kako je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 158. svojeg mišljenja, da takvog odvagivanja uopće nema u odredbama Odluke br. 51, koje omogućavaju rušenje smreka i uklanjanja mrtvog i umirućeg drveća bez ikakva drugog ograničenja, osim gornje granice koja proizlazi iz najveće dopuštene sječive drvene mase u dotičnim trima šumskim okruzima.
- 179 Kao četvrto, iz sadržaja spisa kojim Sud raspolaze i izlaganja na raspravi proizlazi da je na dan donošenja Priloga iz 2016. postojao znanstveni prijedor o najprikladnijim načinima da se suzbije širenje smrekina pisara. Kako to proizlazi iz programa sanacije, taj se prijedor osobito odnosio na samu mogućnost borbe protiv tog širenja, koje je prema nekim od znanstvenih mišljenja dio prirodnog ciklusa koji odgovara povremenim trendovima svojstvenima obilježjima područja čiji je cilj očuvanja opravdavao njegovo uvrštenje na popis PZZ-a i određivanje kao PZP. Slijedom toga, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 117. ove presude, poljska tijela nisu smjela donijeti Prilog iz 2016. ako nije postojala znanstvena sigurnost u pogledu nepostojanja trajnih štetnih učinaka predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na cjelovitost dotičnog područja.
- 180 I na kraju, kao peto, Republika Poljska ne može – a da sama sebi ne proturječi – pokušavati iznijeti argument na temelju mjera koje su radi borbe protiv širenja smrekina pisara usvojile druge države članice, poput Republike Austrije, s obzirom na to da je Beloveška šuma, prema njezinim vlastitim tvrdnjama koje je ponovila na raspravi, toliko posebna i jedinstvena da se na nju ne mogu primijeniti znanstvene studije o drugim ekosustavima.
- 181 Nasuprot tomu, valja primijetiti da je Komisija u pogledu tog istog ekosustava na raspravi istaknula – a da Republika Poljska to ne osporava – kako u bjeloruskom dijelu Beloveške šume, koji graniči s područjem Natura 2000 Puszcza Białowieska i obuhvaća oko 82 000 hektara, nacionalna nadležna tijela nisu smatrala potrebnim provoditi „sanitarne sječe” radi suzbijanja širenja smrekina pisara.
- 182 Na drugome mjestu, što se tiče uspostavljanja referentnih zona Odlukom br. 52, valja istaknuti da Republika Poljska sama priznaje da cilj tih zona nije ublažavanje učinaka predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na području Natura 2000 Puszcza Białowieska, s obzirom na to da je njihov jedini cilj, kao što je to već navedeno u točki 146. ove presude, procjena razvoja obilježja tog područja bez ikakve ljudske intervencije.
- 183 Budući da se referentnim zonama predviđenima Odlukom br. 52 u određenim dijelovima šumskih okruga Białowieża i Browsk samo čuva stanje kakvo je bilo prije provedbe Priloga iz 2016., valja, dakle, utvrditi da one nipošto ne ograničavaju štetne posljedice predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na preostali dio površine tih šumskih okruga. Upravo suprotno, kao što to Komisija pravilno tvrdi, ako ne postoji utjecaj na najveću dopuštenu ukupnu sječivu drvenu masu, uspostavljanje tih zona – za koje nije sporno da obuhvaćaju površinu od 17 000 hektara, što čini oko polovice površine dotičnih dvaju šumskih okruga – može pogoršati te učinke, s obzirom na to da će nužno dovesti do povećanja rušenja u neisključenim dijelovima tih šumskih okruga.
- 184 Što se tiče navoda prema kojem su predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja također isključene u prirodnim rezervatima i u vlažnim i močvarnim područjima, iako bi to doista moglo dovesti do isključenja predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, kao što to tvrdi Republika Poljska, u staništima 91D0 (cretne šume) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama), valja primijetiti da se to ipak nije tvrdilo i, štoviše, nije utvrđeno da se to isključenje odnosi na cijelu površinu tih staništa. Usto, iako je ta isključenja spomenuo regionalni ravnatelj za zaštitu okoliša u Białystoku u mišljenju koje je donio 12. veljače 2016. u vezi s Prilogom iz 2016., ona nisu navedena ni u tom prilogu ni u Odluci br. 51 pa čak ni u Odluci br. 52.

- 185 Na trećemu mjestu, što se tiče utjecaja predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na saproksilne kornjaše, iako Republika Poljska tvrdi da se neće uklanjati „mrtvi, uspravni borovi izloženi suncu”, koji su staništa vrste *Buprestis splendens*, ona ipak ne iznosi nijedan dokaz u prilog toj tvrdnji, koja je, osim toga, u suprotnosti s odredbama Priloga iz 2016. i Odluke br. 51, koje izričito predviđaju uklanjanje mrtvog i umirućeg drveća bez ograničenja na koje se ta država članica poziva.
- 186 Osim toga, valja istaknuti da navodne prijetnje za vrste *Boros schneideri*, *Cucujus cinnaberinus*, *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*, na koje se pozvala Republika Poljska i koje su navedene u točki 101. ove presude, ne odgovaraju onima koje su poljska tijela utvrdila u PZO-u iz 2015. Nasuprot tomu, iz tog dokumenta proizlazi da takvu prijetnju čini uklanjanje umirućih smreka i borova.
- 187 Na četvrtome mjestu, nije bitno to što su populacije nekih saproksilnih kornjaša, poput vrste *Boros schneideri*, ili ptica, poput malog čuka ili troprstog djetlića, mnogo veće u šumskom okrugu Białowieża nego u Nacionalnom parku, u kojem se ne smiju provoditi djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja. Naime, čak i ako se pretpostavi da je utvrđena, takva okolnost nipošto ne može dovesti u pitanje činjenicu da te djelatnosti, zbog razloga navedenih u točkama 164. do 168. ove presude, negativno utječu na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 188 I konačno, na petome mjestu, u pogledu toga što se Republika Poljska poziva na članak 6. stavak 4. Direktive o staništima kako bi određene predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja opravdala razlozima koji se temelje na javnoj sigurnosti ili nužnosti iskorištavanja šumskih resursa zbog ekonomskih i/ili socijalnih razloga, valja podsjetiti da održavanje biološke raznolikosti u određenim slučajevima može, dakako, zahtijevati – uz poštovanje te odredbe – održavanje ili čak poticanje čovjekove aktivnosti, s obzirom na to da je glavni cilj te direktive promicanje održavanja te biološke raznolikosti, uzimajući u obzir gospodarske, socijalne, kulturne i regionalne zahtjeve (vidjeti u tom smislu presudu od 11. rujna 2012., Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolokarnanias i dr., C-43/10, EU:C:2012:560, t. 137.).
- 189 Međutim, valja naglasiti da članak 6. stavak 4. Direktive o staništima, kao odredbu koja odstupa od kriterija odobrenja navedenog u njezinu članku 6. stavku 3. drugoj rečenici, treba usko tumačiti i da se može primijeniti tek nakon što se u skladu s odredbama spomenutog stavka 3. analiziraju utjecaji plana ili projekta (vidjeti osobito presudu od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 60. i navedenu sudsku praksu).
- 190 Naime, prema članku 6. stavku 4. Direktive o staništima, ako se, unatoč negativnoj procjeni utjecaja izvršenoj u skladu s člankom 6. stavkom 3. prvom rečenicom te direktive, plan ili projekt ipak mora provesti zbog imperativnih razloga prevladavajućeg javnog interesa, uključujući interese socijalne ili gospodarske prirode, te u nedostatku drugih pogodnih mogućnosti, dotična država članica mora poduzeti sve potrebne kompenzacijske mjere kako bi osigurala zaštitu koherentnosti mreže Natura 2000 (vidjeti osobito presude od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 62.).
- 191 U tim okolnostima poznavanje utjecaja plana ili projekta s obzirom na ciljeve očuvanja koji se odnose na predmetno područje nužan je preduvjet za primjenu članka 6. stavka 4. navedene direktive jer, kad ne bi bilo tih elemenata, ne bi se mogao ocijeniti nijedan uvjet za primjenu te odredbe o odstupanju. Ispitivanje mogućih imperativnih razloga prevladavajućeg javnog interesa i postojanja manje štetnih pogodnih rješenja zahtijeva odvagivanje negativnih utjecaja razmatranog plana ili projekta na navedeno područje. Nadalje, kako bi se odredila narav mogućih kompenzacijskih mjera, moraju se točno utvrditi negativni utjecaji na dotično područje (vidjeti osobito presude od 24. studenoga 2011., Komisija/Španjolska, C-404/09, EU:C:2011:768, t. 109. i od 14. siječnja 2016., Grüne Liga Sachsen i dr., C-399/14, EU:C:2016:10, t. 57.).

- 192 Međutim, u ovom slučaju bez odgovarajuće procjene utjecaja predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, u skladu s člankom 6. stavkom 3. prvom rečenicom Direktive o staništima, i bez bilo kakvog ispitivanja izvedivosti drugih pogodnih mogućnosti umjesto provedbe tih djelatnosti, Republika Poljska ne može se pozivati na odstupajuće odredbe njezina članka 6. stavka 4., pogotovo zato što usto nije predviđena nijedna kompenzacijska mjera.
- 193 S obzirom na prethodna razmatranja, osnovan je prvi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 3. Direktive o staništima.

2. Drugi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 1. Direktive o staništima i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive o pticama

a) Argumentacija stranaka

- 194 Komisija smatra da je Republika Poljska povrijedila obveze koje proizlaze iz članka 6. stavka 1. Direktive o staništima i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive o pticama time što je provodila predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja.
- 195 Sam unos mjera očuvanja područja Natura 2000 Puszcza Białowieska u PZO iz 2015., bez stvarne mogućnosti njihove primjene, nije dovoljan kako bi se smatralo da je ispunjena obveza utvrđivanja potrebnih mjera očuvanja predviđena u članku 6. stavku 1. Direktive o staništima, kojom se nalaže obveza uspostave potrebnih mjera očuvanja prirodnih staništa iz njezina Priloga I. i životinjskih vrsta navedenih u njezinu Prilogu II. To „utvrđivanje”, naime, podrazumijeva da se te mjere mogu stvarno provesti. To tumačenje vrijedi i za članak 4. stavke 1. i 2. Direktive o pticama.
- 196 Međutim, provedba djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, kao što su rušenje, „sanitarne sječe” i ponovno pošumljavanje, u staništima u kojima održavanje stanja očuvanosti formalno isključuje takve djelatnosti, koje po samoj svojoj naravi predstavljaju prijetnju navedenom stanju očuvanosti, očito je protivna mjerama očuvanja predviđenima u Prilogu 5. PZO-u iz 2015., prema kojima se „isključuju djelatnosti šumskog gospodarenja za sve sastojine određene vrste koje se sastoje od barem 10 % primjeraka starih sto godina i više”, „čuvaju mrtva stabla” i „zadržavaju sve mrtve smreke starije od sto godina do njihove potpune mineralizacije”. U tom pogledu mjesta na kojima su planirane predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja podudaraju se s područjima stogodišnjih šumskih sastojina i staništima saproksilnih kornjaša, uglavnom vrsta *Boros schneideri* i *Cucujus cinnaberinus*.
- 197 Usto, te su djelatnosti u svakom pogledu jednake prijetnjama prirodnim staništima te staništima ptičjih vrsta i vrsta saproksilnih kornjaša, utvrđenima u Prilogu 3. PZO-u iz 2015. Budući da se te prijetnje moraju spriječiti provedbom mjera očuvanja, svaka mjera kojom se te prijetnje realiziraju ugrožava te mjere očuvanja i, štoviše, poništava njihov koristan učinak.
- 198 Provedba Odluke br. 51, kojom je predviđeno uklanjanje mrtvih stabala na cijeloj površini područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, još bi pojačala prijetnje navedene u PZO-u iz 2015. i dodatno zakomplicirala provedbu mjera očuvanja utvrđenih u tom aktu.
- 199 Povrh toga, predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja mogu imati štetan utjecaj na opće stanje očuvanosti određenih vrsta saproksilnih kornjaša, osobito *Buprestis splendens* i *Phryganophilus ruficollis*, kako u Poljskoj tako i u cijeloj Europi jer je područje Natura 2000 Puszcza Białowieska jedno od njihovih posljednjih i najvećih područja raširenosti u Uniji.

- 200 Konačno, budući da je cilj Direktive o staništima i one o pticama omogućiti održavanje ili ponovno uspostavljanje stanja povoljne očuvanosti staništa zaštićenih vrsta, a ne samo spriječiti njihovo izumiranje, treba odbiti svaki argument koji se temelji na održavanju populacije predmetne vrste na razini navedenoj u standardiziranom obrascu podataka iz 2007. za područje Natura 2000 Puszcza Białowieska (u daljnjem tekstu: SOP).
- 201 Republika Poljska tvrdi da Prilog iz 2016. osigurava stvarnu provedbu mjera očuvanja utvrđenih PZO-om iz 2015., u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive o staništima. Taj je prilog, dakle, u skladu s navedenim planom, s obzirom na to da se njime osigurava zadržavanje ili ponovno uspostavljanje povoljnog stanja očuvanosti prirodnih staništa ili vrsta za koje je određeno područje Natura 2000 Puszcza Białowieska. Sama činjenica da su u PZO-u iz 2015. utvrđene mjere očuvanja u tom pogledu nije bila dovoljna.
- 202 Prema tome, mjere očuvanja predviđene u PZO-u iz 2015. za stanište 9170 (supkontinentalne hrastovo-grabove šume) uključuju, među ostalim, prilagodbu sastava šumske sastojine na način koji je u skladu s prirodnim staništem u šumskim sastojinama u kojima prevladavaju jasike, breze, borovi i, rjeđe, smreke. Te su mjere prenesene u PUL iz 2012. u obliku planiranih radova čišćenja, prorjeđivanja i sječe. Provedba tih mjera očuvanja zato podrazumijeva izvlačenje drva.
- 203 U tom je pogledu odbijanje argumenata koji se temelje na održavanju populacije predmetne vrste na razini navedenoj u SOP-u u suprotnosti kako s direktivama o staništima i pticama tako i s „temeljima ekološkog znanja” i zdravim razumom. Naime, ako bi se kvantitativna razina svake zaštićene vrste na određenom području Natura 2000 neprestano povećavala iznad te razine, na predmetnom bi području zbog toga došlo do nepredvidljivog poremećaja u ekološkom sustavu.
- 204 Kvantitativne promjene zabilježene u dijelu populacija zaštićenih vrsta u Beloveškoj šumi rezultat su povećanog pristupa hrani, povezanog s kratkotrajnim poremećajem, odnosno velikim širenjem smrekina pisara. Dugoročno, prirodna posljedica te situacije nagli je pad. Stalni nadzor ograničen na prostor širenja smrekina pisara, tj. održavanje njegova teritorijalnog doseg a i velikog dijela smreka u sastojinama, može poslužiti kao čimbenik održavanja relativno stabilnog stanja u pogledu, primjerice, populacija djetlića. Bez obzira na negativne učinke koje predmetne djelatnosti šumskog gospodarenja mogu imati na te populacije, njihova se veličina zadržava na relativno visokoj razini, u skladu s PZO-om iz 2015.
- 205 Populacije planinskih i troprstih djetlića nemaju snažnih kvantitativnih promjena na granicama nacionalnog parka. Naime, širenje smrekina pisara ondje nije bilo velikih razmjera, zbog malog udjela smreke u šumskim sastojinama tog parka i zbog različite vrste šumskih staništa. Iz toga proizlazi da se u staništima različitih parametara, koji uvjetuju njihovu sklonost prema velikom širenju smrekina pisara, može održavati dinamična ravnoteža zahvaljujući odabranim mjerama šumskog gospodarenja.
- 206 Prilog iz 2016. i Odluka br. 51 također ne mogu imati štetan utjecaj na stanje očuvanosti određenih vrsta saproksilnih kornjaša. Naime, opasnost za vrste kao što su *Buprestis splendens* i *Phryganophilus ruficollis* uglavnom proizlazi iz ograničenja i suzbijanja učinaka požara. Druge vrste, poput *Boros schneideri* i *Cucujus cinnaberinus*, u Beloveškoj šumi pronalaze dobre uvjete za razvoj. Što se tiče vrste *Boros schneideri*, dugoročna prijetnja proizlazi iz neobnavljanja bora u nacionalnom parku Białowieża.

b) Ocjena Suda

- 207 Uvodno valja podsjetiti da, u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive o staništima, države članice za svako posebno područje očuvanja moraju utvrditi potrebne mjere očuvanja koje odgovaraju ekološkim zahtjevima prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I. i vrsta iz Priloga II. toj direktivi koji su prisutni na dotičnom području. U skladu s člankom 4. stavkom 4. te iste direktive, dotična država članica svaki PZZ mora odrediti kao takvo područje.
- 208 Nadalje, valja istaknuti da je člankom 4. Direktive o pticama predviđen točno ciljan i pojačan sustav kako za vrste navedene u Prilogu I. toj direktivi tako i za migracijske vrste koje se redovito pojavljuju, a nisu navedene u tom prilogu, što se opravdava činjenicom da je riječ o najugroženijim vrstama i onima koje čine zajedničku baštinu Unije. Države članice, dakle, dužne su usvojiti potrebne mjere za očuvanje navedenih vrsta (presuda od 13. prosinca 2007., Komisija/Irska, C-418/04, EU:C:2007:780, t. 46. i navedena sudska praksa).
- 209 Tim mjerama mora biti moguće osigurati, među ostalim, preživljavanje i razmnožavanje vrsta ptica navedenih u Prilogu I. Direktivi o pticama te razmnožavanje, mitarenje i prezimljavanje migracijskih vrsta koje se redovito pojavljuju, a nisu navedene u tom prilogu. One ne smiju samo sprečavati vanjske negativne utjecaje i smetnje koje uzrokuje čovjek, nego također moraju, ovisno o konkretnoj situaciji, uključivati pozitivne mjere za očuvanje i poboljšanje stanja tog područja (presuda od 13. prosinca 2007., Komisija/Irska, C-418/04, EU:C:2007:780, t. 153. i 154.).
- 210 U ovom slučaju nesporno je da je cilj PZO-a iz 2015. utvrditi, u skladu s tim odredbama Direktive o staništima i one o pticama, mjere očuvanja potrebne za održavanje povoljnog stanja očuvanosti staništa i vrsta zaštićenih tim direktivama prisutnih na području Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 211 U biti, te mjere, navedene u Prilogu 5. PZO-a iz 2015., podrazumijevaju, s jedne strane, isključenje djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja u svim sastojinama drveća u staništima 91D0 (cretne šume) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama) i „za sve sastojine određene vrste koje se sastoje od barem 10 % primjeraka starih sto godina i više” u staništu 9170 (supkontinentalna šuma hrasta i graba) te u staništima škanjca ošaša, malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića, troprstog djetlića, male muharice, bjelovrate muharice i vrsta *Boros schneideri*, *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus* i *Osmoderma eremita* i, s druge strane, zadržavanje „mrtvog drveća u šumskim sastojinama koje se iskorištavaju”, osobito „svih mrtvih smreka starijih od sto godina do njihove potpune mineralizacije” radi očuvanja staništa vrsta *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*.
- 212 Tim se mjerama očuvanja želi, dakle, spriječiti nastanak potencijalnih opasnosti koje prijete tim staništima i vrstama, a koje su utvrđene u Prilogu 3. PZO-u iz 2015., to jest, ovisno o slučaju, kao što to proizlazi iz točaka 166. do 168. ove presude, provedba djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, uklanjanje mrtvog i/ili umirućeg drveća te uklanjanje smreka ili borova starijih od sto godina koje je napao smrekin pisar.
- 213 Međutim, kao što je to Komisija s pravom istaknula, a to, uostalom, priznaje i Republika Poljska, člankom 6. stavkom 1. Direktive o staništima i člankom 4. stavcima 1. i 2. Direktive o pticama, kojima bi se u protivnom oduzeo svaki koristan učinak, zahtijeva se ne samo usvajanje mjera očuvanja potrebnih za održavanje povoljnog stanja očuvanosti zaštićenih staništa i vrsta na dotičnom području nego i, ponajprije, njihova učinkovita provedba.
- 214 To je tumačenje, osim toga, potkrijepljeno člankom 1. stavkom 1. točkom (l) Direktive o staništima, kojim se posebno područje očuvanja definira kao PZZ u kojem se „primjenjuju” mjere očuvanja, i osmom uvodnom izjavom te direktive, prema kojoj je u svakom od određenih područja potrebno „provoditi” potrebne mjere, uzimajući u obzir ciljeve očuvanja kojima se teži.

- 215 Međutim, u predmetnom slučaju iz točke 4.2.4. Procjene utjecaja iz 2015. proizlazi da je „[d]io njezinih odredaba o procjeni stanja očuvanosti i mjerama očuvanja predviđenima u pogledu vrsta povezanih sa smrekama zastario, s obzirom na to da je od pripreme PZO-a [iz 2015.] do danas proteklo previše vremena”. To znači da poljska tijela PZO iz 2015. nikad nisu primijenila, nego, naprotiv, kao što to Komisija pravilno tvrdi, Prilog iz 2016. i Odluka br. 51 – iako formalno ne mijenjaju PZO iz 2015. – mjerama očuvanja koje su sadržane u njemu oduzimaju koristan učinak.
- 216 Naime, Prilog iz 2016. i Odluka br. 51 – s obzirom na to da u njima nema ograničenja u pogledu starosti stabala ili šumskih sastojina obuhvaćenih predmetnim djelatnostima aktivnog šumskog gospodarenja – u trima šumskim okruzima područja Natura 2000 Puszcza Białowieska dopuštaju mjere koje su isključene PZO-om iz 2015. kao mjerom očuvanja.
- 217 Prema tome, Prilog iz 2016. i Odluka br. 51 omogućavaju, s jedne strane, rušenje i uklanjanje svih vrsta drveća u staništima 91D0 (cretne šume) i 91E0 (aluvijalne šume s johama, jasenima, vrbama i topolama) i provedbu takvih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja u sastojinama određene vrste koje se sastoje od barem 10 % stogodišnjih primjeraka u staništu 9170 (supkontinentalna šuma hrasta i graba) i u staništima škanjca osaša, malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića, troprstog djetlića, male muharice, bjelovrate muharice i vrsta *Boros schneideri*, *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus* i *Osmoderma eremita* te, s druge strane, uklanjanje mrtvog drveća u šumskim sastojinama koje se iskorištavaju, a čine stanište vrsta *Phryganophilus ruficollis*, *Pytho kolwensis* i *Rhysodes sulcatus*.
- 218 Slijedom toga, provedba predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja dovodi do nestanka dijela područja Natura 2000 Puszcza Białowieska. Takve djelatnosti ne mogu se okarakterizirati kao mjere kojima se čuva to područje, u smislu članka 6. stavka 1. Direktive o staništima (vidjeti analogijom presudu od 21. srpnja 2016., Orleans i dr., C-387/15 i C-388/15, EU:C:2016:583, t. 38.).
- 219 U tim okolnostima jedino je moguće odbiti argumente koje je Republika Poljska iznijela u prilog tvrdnji da predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja nemaju štetne učinke na zaštićene vrste saproksilnih kornjaša. Osim toga, navodne prijetnje održavanju povoljnog stanja tih vrsta koje je ta država članica navela ne odgovaraju onima koje su utvrđene u PZO-u iz 2015. One se stoga ne mogu prihvatiti.
- 220 Što se tiče argumenata koji se temelje na širenju smrekina pisara, njih valja odbiti zbog istih razloga poput onih navedenih u točkama 173. do 181. ove presude. Konkretno, u tom pogledu treba podsjetiti da se smrekin pisar u PZO-u iz 2015. uopće ne navodi kao potencijalna opasnost za cjelovitost područja Natura 2000 Puszcza Białowieska, nego je u tom planu, upravo suprotno, kao takva potencijalna opasnost navedeno uklanjanje stogodišnjih smreka i borova koje je napao smrekin pisar.
- 221 Slijedom toga, osnovan je drugi prigovor, koji se temelji na povredi članka 6. stavka 1. Direktive o staništima i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive o pticama.

3. Treći prigovor, koji se temelji na povredi članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive o staništima

a) Argumentacija stranaka

- 222 Komisija tvrdi da je Republika Poljska povrijedila obveze koje ima u skladu s člankom 12. stavkom 1. točkama (a) i (d) Direktive o staništima, time što je provodila predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja jer se njima ne omogućava izbjegavanje oštećivanja ili uništavanja lokaliteta za razmnožavanje ili odmor saproksilnih kornjaša iz točke (a) Priloga IV. tog direktivi, uključujući vrste *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*.

- 223 Člankom 12. Direktive o staništima državama članicama nalaže se da uspostave sustav stroge zaštite koji zahtijeva donošenje usklađenih i koordiniranih preventivnih mjera kojima se može omogućiti stvarno izbjegavanje oštećivanja ili uništavanja lokaliteta za razmnožavanje ili odmor tih vrsta.
- 224 Sve vrste saproksilnih kornjaša obuhvaćene tom strogom zaštitom tijekom svojeg životnog ciklusa trebaju mrtvo ili umiruće drveće, uspravno ili polegnuto na tlo. Različita znanstvena istraživanja potvrđuju da su mrtve smreke važno stanište vrste *Cucujus cinnaberinus* te su neizostavan element njezina životnog ciklusa. Dvije ili tri godine nakon propadanja smreka ili u kasnijoj fazi njihova raspadanja drvo će nastaniti druge vrste saproksilnih kornjaša, poput *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*. U tim okolnostima pojačana sječa sastojina sa stablima, uglavnom smreka, i uklanjanje suhog ili mrtvog drva i umirućeg drveća koje je napao smrekin pisar neizbježno dovodi do smrti jedinki tih strogo zaštićenih vrsta i uništavanja njihovih lokaliteta za razmnožavanje i odmor.
- 225 Budući da navedene vrste žive u panjevima i pod korom drveća, pri čemu su slabo vidljive, nije moguće poduzeti djelotvorne mjere za otklanjanje štete, kao što je selektivno rušenje. Jedina učinkovita mjera kojom se može spriječiti oštećivanje njihovih lokaliteta za razmnožavanje ili odmor jest da se ne intervenira u staništa u kojima su prisutne te vrste.
- 226 Zabrane iz članka 12. Direktive o staništima apsolutne su, neovisno o broju i zastupljenosti primjeraka životinjskih vrsta obuhvaćenih mjerama strogog očuvanja. Širokom rasprostranjenosti vrste *Cucujus cinnaberinus* ne može se, dakle, opravdati pojačanje djelatnosti šumskog gospodarenja koje mogu dovesti do povrede tih zabrana. Nadalje, *Phryganophilus ruficollis* vrlo je rijetka vrsta za koju su poznata samo četiri staništa u Poljskoj, tako da gubitak samo jednog od njih može imati znatan štetan utjecaj na održavanje njihova stanja očuvanosti u Europi. Što se tiče vrste *Buprestis splendens*, ona se u Poljskoj nalazi samo na području Natura 2000 Puszcza Białowieńska. Konačno, to je područje i najvažnije stanište vrste *Pytho kolwensis* u toj državi članici, uzimajući u obzir k tomu da se u Uniji još nalazi samo u Finskoj i Švedskoj.
- 227 Republika Poljska tvrdi da sve vrste saproksilnih kornjaša, poput *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Osmoderma eremita*, *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*, prisutnih na području Natura 2000 Puszcza Białowieńska tijekom svojeg životnog ciklusa trebaju mrtvo ili umiruće drveće i da se ne može utvrditi njihova prisutnost dok su u fazi larve a da se ne nanese šteta tom staništu. Kako bi se osiguralo odgovarajuće stanje zaštite, poljska tijela donijela su dugoročni sustav očuvanja postojanosti staništa tih vrsta u obliku mreže otoka šumskih nasada u rezervatima i zaštićenim područjima oko zaštićenih vrsta, na vlažnim staništima, u referentnim zonama i u dijelu u kojem se stalno i prirodno nalazi mrtvo drveće u svim sastojinama Beloveške šume. Djelotvornost te djelatnosti dokazuju rezultati inventure koju je 2016. proveo Instytut Badawczy Leśnictwa (Šumarski institut, Poljska).
- 228 Iz tih rezultata proizlazi da je *Cucujus cinnaberinus*, za koji je smreka sekundarno stanište, uobičajena vrsta na cijelom području Beloveške šume, kojoj mrtvo i umiruće drveće nije glavno stanište. Što se tiče vrste *Boros schneideri*, isti rezultati dokazuju da se radi o vrsti koja češće odabire bor, kojoj mrtve ili umiruće smreke nisu glavno stanište i koja je k tomu rasprostranjena po cijeloj Beloveškoj šumi. Nacionalni park Białowieża glavno je područje za vrste *Phryganophilus ruficollis* i *Rhysodes sulcatus*. Osim toga, lokaliteti vrste *Phryganophilus ruficollis* u okrugu Białowieża nalaze se u referentnim zonama. Usto, glavni uzrok nestanka vrste *Phryganophilus ruficollis* jest nepostojanje izgorjelog drveća. Isto tako, prisutnost vrste *Pytho kolwensis* nije zabilježena izvan tog nacionalnog parka. Nasuprot tomu, aktivnost smrekin pisara može imati negativan utjecaj na postojanost okruženja koje nastanjuje ta vrsta, odnosno mrtve, stare i srušene smreke u vlažnim staništima. Konačno, što se tiče vrste *Buprestis splendens*, glavni je uzrok njezina nestanka u Europi nepostojanje opožarenih starih, mrtvih borova. Zbog neobnavljanja bora u navedenom nacionalnom parku budućnost te vrste može se osigurati samo u iskorištavanjem šumama u kojima se bor umjetno obnavljao.

229 Zbog svih tih razloga djelatnosti predviđene u Prilogu iz 2016. nemaju znatan negativan utjecaj na populaciju tih vrsta. Održavanje tih populacija ovisi o postojanosti određenih staništa koja nastaju nakon poremećaja kao što su požari. U suprotnom slučaju, samo se intervencijama aktivne zaštite može zaštititi stanište navedenih vrsta.

b) Ocjena Suda

230 Člankom 12. stavkom 1. točkama (a) i (d) Direktive o staništima državama članicama nalaže se da poduzmu potrebne mjere za uspostavu sustava stroge zaštite životinjskih vrsta navedenih u točki (a) njezina Priloga IV. u njihovu prirodnom arealu, zabranjujući sve oblike namjernog hvatanja ili ubijanja primjeraka tih vrsta u divljini te oštećivanje ili uništavanje lokaliteta za razmnožavanje ili odmor.

231 Kako bi se poštovala ta odredba, države članice moraju ne samo donijeti potpun zakonodavni okvir nego i provoditi konkretne i posebne zaštitne mjere. Isto tako, sustav stroge zaštite pretpostavlja donošenje usklađenih i koordiniranih preventivnih mjera. Takav sustav stroge zaštite mora, dakle, omogućiti stvarno izbjegavanje namjernog hvatanja ili ubijanja u divljini i oštećivanja ili uništavanja lokaliteta za razmnožavanje ili odmor životinjskih vrsta navedenih u točki (a) Priloga IV. Direktivi o staništima (vidjeti u tom smislu presudu od 9. lipnja 2011., Komisija/Francuska (C-383/09, EU:C:2011:369, t. 19. do 21.).

232 U konkretnom slučaju valja podsjetiti da je i u Prilogu iz 2016. i u Odluci br. 51 predviđeno rušenje smreka koje je napao smrekin pisar bez ograničenja u pogledu njihove starosti, što uključuje stogodišnja mrtva ili umiruća stabla.

233 Međutim, iz PZO-a iz 2015. jasno proizlazi da su mrtve ili umiruće smreke, pa čak i one koje je napao smrekin pisar, važno stanište saproksilnih kornjaša, poput vrsta *Buprestis splendens*, *Cucujus cinnaberinus*, *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*, koje su navedene u točki (a) Priloga IV. Direktivi o staništima. Naime, kao što je to već utvrđeno u točki 168. ove presude, upravo je uklanjanje te vrste drveća u navedenom planu utvrđeno kao potencijalna opasnost za te vrste kornjaša.

234 Ne mogu se prihvatiti argumenti koje je Republika Poljska iznijela kako bi dokazala da smreke uopće nisu ili barem nisu važno stanište navedenih vrsta, s obzirom na to da su očito u suprotnosti s vlastitim utvrđenjima koja su poljska tijela navela u PZO-u iz 2015., a koji su izradila u pogledu područja Natura 2000 Puszczza Białowieska.

235 Također se ne može tvrditi da neke od tih vrsta uopće nisu ili su samo slabo prisutne na tom području, dok su u PZO-u iz 2015. izričito navedene kao zaštićene vrste u dotičnim trima šumskim okruzima. U pogledu tvrdnje da je *Phryganophilus ruficollis* prisutan samo u referentnim zonama, dovoljno je navesti da ona ni na koji način nije potkrijepljena.

236 Slijedom toga, Prilog iz 2016. i Odluka br. 51 neizbježno su takvi da dovode do usmrćivanja i oštećivanja ili uništavanja lokaliteta za razmnožavanje i odmor vrsta saproksilnih kornjaša navedenih u točki 233. ove presude.

237 U tom pogledu nije presudno to što su te vrste u velikom broju prisutne na području Natura 2000 Puszczza Białowieska. Naime, kao što to proizlazi iz točke 231. ove presude, člankom 12. stavkom 1. točke (d) Direktive o staništima predviđen je sustav stroge zaštite lokaliteta za razmnožavanje i odmor vrsta navedenih u točki (a) njezina Priloga IV., bez obzira na njihov broj.

238 Posljedično, osnovan je treći prigovor, koji se temelji na povredi članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive o staništima.

4. Četvrti prigovor, koji se temelji na povredi članka 5. točaka (b) i (d) Direktive o pticama

a) Argumentacija stranaka

- 239 Komisija tvrdi da provedbom predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja Republika Poljska protivno članku 5. točkama (b) i (d) Direktive o pticama nije utvrdila opći sustav očuvanja kojim se na području Natura 2000 Puszcza Białowieska sprečava, među ostalim, namjerno uništavanje gnijezda i uznemiravanje malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića i troprstog djetlića, vrsta koje su navedene u Prilogu I. toj direktivi.
- 240 Člankom 5. Direktive o pticama kao i člankom 12. Direktive o staništima državama članicama nalaže se ne samo da donesu potpun zakonodavni okvir nego i da poduzmu konkretne i detaljne mjere očuvanja, uključujući učinkovite provedbene mjere. Taj sustav proizlazi iz obveze da se suzbije smanjenje vrsta ptica navedenih u članku 1. te direktive. Međutim, jasno je da znatno povećanje izvučene drvne mase u staništima od ključne važnosti za razmnožavanje i odmor divljih vrsta koje u tom stanju prirodno obitavaju na predmetnom području Natura 2000 povećava rizik od uništavanja njihovih gnijezda i namjernog uznemiravanja, uključujući tijekom razdoblja razmnožavanja.
- 241 Naime, područje Natura 2000 Puszcza Białowieska najvažnije je područje na kojem su u Poljskoj prisutni planinski i troprsti djetlić. Umiruće i mrtvo drveće, osobito stogodišnje smreke, najvažnija su mjesta za hranjenje i razmnožavanje tih dviju vrsta djetlića. Uklanjanje tisuća stabala koja je napao smrekin pisar dovodi do namjernog uništavanja staništa tih vrsta djetlića i do velikog uznemiravanja njihovih populacija. U tom pogledu poljska tijela nisu predočila dokaz da će predmetne dvije vrste djetlića imati koristi od pojačanog rušenja drveća na mjestu njihovih staništa, dok se time, naprotiv, može ubrzati smanjenje populacije tih dviju vrsta djetlića. Usto ne postoje podaci koji pokazuju hoće li se nakon završetka širenja smrekinog pisara populacija navedenih vrsta djetlića povećati ili smanjiti. Konačno, valja uzeti u obzir to da se na područjima koja je napao smrekin pisar smreke same obnavljaju i da ne postoji potreba za ljudskom intervencijom.
- 242 Umiruće i mrtvo drveće također je važno mjesto gniježđenja malog i planinskog ćuka, koji ovise o dupljama koje dubu djetlići. Veliko uklanjanje smreka koje je napao smrekin pisar glavni je čimbenik izraženog uništavanja njihova lokaliteta za razmnožavanje. Međutim, područje Natura 2000 Puszcza Białowieska jedan je od najvažnijih areala tih vrsta ćukova. Činjenica da je koncentracija malog ćuka na tom području veća od njegove prosječne koncentracije u Poljskoj ne opravdava to da se provode djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja kojima se mogu uznemiriti primjerci te vrste i uništavati njihova gnijezda.
- 243 Iz pribavljenih informacija proizlazi i da se uklanjanje i rušenje odvijalo tijekom razdoblja razmnožavanja četiriju predmetnih vrsta. Prilogom iz 2016. i Odlukom br. 51 dopušta se pak rušenje bez vremenskog ograničenja. Zato nije isključeno da može doći do povrede zabrane uznemiravanja tih vrsta tijekom razdoblja razmnožavanja.
- 244 Republika Poljska tvrdi da se na temelju Procjene utjecaja iz 2015. pokazalo da su se poduzele mjere koje su potrebne za uvođenje općeg sustava zaštite svih divljih ptičjih vrsta, koje, među ostalim, sadržavaju zabranu namjernog uništavanja ili oštećivanja njihovih gnijezda i jaja odnosno uklanjanja njihovih gnijezda i namjernog uznemiravanja tijekom razdoblja razmnožavanja i podizanja mladunčadi, u tolikoj mjeri da bi bila riječ o znatnom uznemiravanju s obzirom na ciljeve iz Direktive o pticama.
- 245 Uzimajući u obzir broj jedinki dotičnih četiriju ptičjih vrsta koje su utvrđene na području Beloveške šume u okviru podataka iz SOP-a, ni zastupljenost ni način života nijedne od njih nisu ugroženi. Osim toga, poljska tijela obvezala su se da će zadržati najmanje 60 parova svake te vrste. K tomu, na svim se

područjima Natura 2000 u Poljskoj mogu utvrditi brojke predmetnih dviju vrsta djetlića veće od onih navedenih u SOP-u. Konkretno, vrijednost ukupnog indeksa brojnosti populacija šumskih ptica povećala se za 25 % tijekom razdoblja 2000. – 2014.

- 246 Pozitivan utjecaj velikog širenja smrekina pisara na preživljavanje i razmnožavanje djetlića može biti samo privremen jer ono dugoročno dovodi do nestanka starijih dijelova šume u kojima prevladavaju četinjače. Neprestano smanjenje širenja smrekina pisara može biti čimbenik održavanja relativno stabilne situacije u pogledu populacija djetlića.
- 247 Pad populacija mesojeda zbog nestašice hrane znanstvena je činjenica. Komisija pak nije dostavila znanstvene podatke koji opovrgavaju izneseni scenarij transformacije okoliša nakon širenja smrekina pisara. Jedino nije moguće predvidjeti opseg transformacije, to jest uspostavlja li se smanjenjem broja jedinki vrsta koje imaju koristi od širenja određene vrste kukaca samo situacija kakva je bila prije tog širenja ili je pak, s obzirom na nestanak hrane i nemogućnost da smrekin pisar napadne drugo drveće, broj jedinki djetlića nakon tog pada manji od onog navedenog, među ostalim, u SOP-u koji je na snazi i koji je opisan u ciljevima očuvanja predmetnog područja Natura 2000.
- 248 Komisija je zanemarila činjenicu da su prirodni procesi koji se odvijaju na područjima Natura 2000 dugotrajni. Međutim, trajno ograničenje širenja smrekina pisara, odnosno ograničenje njegove teritorijalne pokrivenosti i zadržavanje visokog udjela smreka u sastojinama, može biti djelatnost aktivne zaštite kojom se održava relativno stabilna situacija u odnosu na populacije djetlića tijekom dugoročnog razdoblja. Unatoč mogućim negativnim učincima na te populacije uzrokovanim predmetnim djelatnostima aktivnog šumskog gospodarenja, veličina navedenih populacija zadržava se na relativno visokoj razini u skladu s PZO-om iz 2015. te su eventualne izmjene areala ptičjih vrsta koje proizlaze iz prediktivnih modela klimatske promjene vremenski raspoređene. Slijedom toga, krajnji učinak privremenih djelatnosti provedenih metodama primijenjenima u šumskom gospodarenju može omogućiti sanaciju naknadnog velikog smanjenja broja djetlića.
- 249 Što se tiče malog ćuka, nerealno je očekivati gubitak lokaliteta za razmnožavanje zbog uklanjanja smreka na 5 % predmetnog područja Natura 2000. Naime, ta vrsta, koja se gnijezdi u dupljama koje dubu djetlići, obično veliki djetlić, i koja je vrlo brojna ne pokazuje sklonost u pogledu određene vrste drveća u kojem se razmnožava. Štoviše, taj se ćuk često pojavljuje u narušenom okolišu. Njegova je prisutnost stoga češća u uređenom dijelu Beloveške šume. Isto tako, planinski ćuk često nastanjuje duplje koje je izdubla crna žuna. Mogući utjecaj koji proizlazi iz uklanjanja smreka na 5 % predmetnog područja Natura 2000 može se stoga smatrati nepostojećim s obzirom na broj jedinki malog i planinskog ćuka u Beloveškoj šumi.
- 250 Osim toga, u skladu s finskim podacima, šumsko gospodarenje prorjeđivanjem prostora, pod uvjetom da udio rušenja ne prelazi 50 % šumskog prostora u dugoročnom razdoblju, ne samo da nema negativan utjecaj na te vrste nego zbog povećanog pristupa hrani dovodi do povećanog razmnožavanja. K tomu, veličina populacija navedenih vrsta povećava se i proširuje na nova područja. Takozvano biocenotičko drveće, među kojim su i šuplja stabla, prepušta se svojoj biološkoj smrti. Slijedom toga, mogući lokaliteti za gniježđenje malog i planinskog ćuka ostaju dostupni, to više što se PZO-om iz 2015. predviđaju djelatnosti koje se sastoje od toga da se „tijekom intervencija gospodarenja očuvaju svi borovi i jele koji imaju vidljive duplje, osim u slučaju kada su opasni za javnost”.

b) Ocjena Suda

- 251 Člankom 5. Direktive o pticama državama članicama nalaže se poduzimanje potrebnih mjera kako bi uspostavile opći sustav zaštite svih vrsta ptica navedenih u njezinu članku 1. U skladu s člankom 5. točkama (b) i (d) navedene direktive, taj sustav uključuje, među ostalim, zabranu namjernog

uništavanja ili oštećivanja njihovih gnijezda i jaja odnosno uklanjanja njihovih gnijezda i namjernog uznemiravanja tih ptica, posebno u razdoblju razmnožavanja ili podizanja mladunčadi, ako to uznemiravanje ima znatan učinak s obzirom na ciljeve te iste direktive.

- 252 Člankom 5. Direktive o pticama od država članica zahtijeva se, dakle, da donesu potpun i učinkovit zakonodavni okvir (presude od 12. srpnja 2007., Komisija/Austrija, C-507/04, EU:C:2007:427, t. 103. i 339. i od 26. siječnja 2012., Komisija/Poljska, C-192/11, neobjavljena, EU:C:2012:44, t. 25.), provedbom konkretnih i posebnih zaštitnih mjera, kao što je to predviđeno člankom 12. Direktive o staništima, koje moraju omogućiti stvarno poštovanje navedenih zabrana kojima je cilj u biti zaštititi lokalitete za razmnožavanje i odmor ptica obuhvaćenih tom direktivom. Nadalje, te se zabrane moraju primjenjivati bez vremenskog ograničenja (presuda od 27. travnja 1988., Komisija/Francuska, 252/85, EU:C:1988:202, t. 9.).
- 253 U konkretnom slučaju valja podsjetiti da je u Prilogu iz 2016. i u Odluci br. 51 predviđeno, među ostalim, rušenje smreka koje je napao smrekin pisar i uklanjanje mrtvog i umirućeg drveća.
- 254 Međutim, iz PZO-a iz 2015. nedvojbeno proizlazi da stogodišnje smreke koje je napao smrekin pisar i mrtvo ili umiruće drveće u najmanju ruku čine važno stanište malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića i troprstog djetlića, koji su navedeni u Prilogu I. Direktivi o pticama. Naime, kao što je to već utvrđeno u točkama 167. i 168. ove presude, upravo je uklanjanje te vrste drveća u navedenom planu utvrđeno kao potencijalna opasnost za te vrste ptica.
- 255 Zato si poljska tijela u Prilogu iz 2016. i Odluci br. 51 dopuštaju odstupanje od zaštite ptica u okviru provođenja predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja.
- 256 Međutim, valja utvrditi da ni u tom prilogu ni u toj odluci nema ograničenja u pogledu starosti stabala na koja se odnose te djelatnosti ili u pogledu razdoblja tijekom kojeg će se te iste djelatnosti smjeti provoditi na području Natura 2000 Puszcza Białowieska. U navedenom prilogu i navedenoj odluci nema nijedne konkretne odredbe koja bi imala za cilj stvarno spriječiti oštećivanje ili uništavanje lokaliteta za razmnožavanje ili odmor ptica o kojima je riječ.
- 257 Suprotno onomu što tvrdi Republika Poljska, taj se zaključak ne može pobiti Procjenom utjecaja iz 2015., s obzirom na to da se u njoj, u točki 4.2.3., samo navodi kako je „potrebno paziti da [...] se tijekom razdoblja gniježđenja obustave djelatnosti šumskog gospodarenja” a da pritom nije navedeno da su poduzete mjere potrebne za uspostavu općeg sustava zaštite svih divljih ptičjih vrsta.
- 258 S tim u vezi, što se tiče pozivanja te države članice na mjere očuvanja predviđene PZO-om iz 2015. u pogledu vidljivih duplji u borovima i jelama, dovoljno je podsjetiti, kako je to već utvrđeno u točki 215. ove presude, da je iz točke 4.2.4. Procjene utjecaja iz 2015. vidljivo kako je taj plan prema navodima poljskih tijela „zastario” i da ga ona zato ne primjenjuju. Prema tome, ta se država članica ne može pozivati na odredbe PZO-a iz 2015. kako bi opravdala stajalište prema kojem predmetne djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja neće dovesti do oštećivanja ili uništavanja lokaliteta za razmnožavanje ili odmor zaštićenih ptica na području Natura 2000 Puszcza Białowieska.
- 259 U tim okolnostima valja zaključiti da u Prilogu iz 2016. i Odluci br. 51, čija bi provedba neizbježno dovela do oštećivanja ili uništenja lokaliteta za razmnožavanje ili odmor navedenih vrsta ptica, nema konkretnih i posebnih zaštitnih mjera koje bi omogućile da se iz njihova područja primjene isključivo namjerna zadiranja u život i stanište tih ptica i da se osigura stvarno poštovanje zabrana namjernog uništavanja ili oštećivanja njihovih gnijezda i jaja odnosno uklanjanja njihovih gnijezda i namjernog uznemiravanja, osobito tijekom razdoblja razmnožavanja i podizanja mladunčadi.
- 260 Nijedan od argumenata koje je iznijela Republika Poljska ne može opovrgnuti taj zaključak.

- 261 Kao prvo, što se tiče pozivanja te države članice na širenje smrekina pisara, valja odbiti sve njezine argumente zbog istih razloga poput onih navedenih u točkama 173. do 181. ove presude.
- 262 Kao drugo, što se tiče tvrdnje Republike Poljske prema kojoj su populacije ptica o kojima je riječ ostale stabilne ili su se čak i povećale, valja istaknuti da je Sud već presudio da takva okolnost ne može dovesti u pitanje postojanje povrede članka 4. stavka 4. Direktive o pticama, koji državama članicama nalaže da poduzmu mjere potrebne kako bi se spriječilo pogoršavanje stanja staništa ili bilo kakvih poremećaja koji negativno utječu na ptice, s obzirom na to da obveze zaštite postoje i prije nego što se utvrdi da je broj ptica smanjen ili se konkretizira opasnost od istrebljenja određene zaštićene vrste ptica (presude od 14. siječnja 2016., Komisija/Bugarska, C-141/14, EU:C:2016:8, t. 76. i od 24. studenoga 2016., Komisija/Španjolska, C-461/14, EU:C:2016:895, t. 83.).
- 263 Mora se, dakle, utvrditi da se ta razmatranja, koja se odnose na opći sustav zaštite ptica predviđen tom odredbom, osobito primjenjuju u okviru posebne zaštite predviđene člankom 5. točkama (b) i (d) Direktive o pticama.
- 264 Osim toga, valja istaknuti da je Republika Poljska samo navela da ni zastupljenost ni način života četiriju vrsta ptica uobičajenih u prirodnim šumama, to jest malog ćuka, planinskog ćuka, planinskog djetlića i troprstog djetlića, nisu ugroženi predmetnim djelatnostima aktivnog šumskog gospodarenja. Ona se s tim u vezi pozvala, među ostalim, na podatke za 2014. i 2015. kako bi dokazala da se broj jedinki planinskog djetlića nije smanjio. Međutim, takvi podaci potječu iz razdoblja prije provedbe tih djelatnosti. Što se tiče činjenice da bi na drugim područjima Natura 2000 smještenima u Poljskoj bilo moguće pronaći mnogo veće populacije planinskog i troprstog djetlića od onih koje se navode u SPO-u koji je na snazi za područje Natura 2000 Puszcza Białowiecka, ona ne može dovesti u pitanje utvrđenje prema kojem su te djelatnosti takve da ugrožavaju stabilnost populacije tih dviju vrsta na tom području.
- 265 Na kraju, kao treće, što se tiče tvrdnje Republike Poljske prema kojoj ne postoji opasnost da će rušenje smreka znatno narušiti cjelovitost staništa malog i planinskog ćuka, nije moguće prihvatiti njezinu argumentaciju, s obzirom na to da, s jedne strane, iz PZO-a iz 2015. jasno proizlazi da su smreke glavno stanište te vrste ptica i da se, s druge strane, u okrugu Białowieża Prilogom iz 2016. u biti predviđa utrostručenje sječive drvene mase, osobito smreka.
- 266 Slijedom toga, osnovan je četvrti prigovor, koji se temelji na povredi članka 5. točaka (b) i (d) Direktive o pticama.
- 267 Stoga valja u cijelosti usvojiti tužbu koju je podnijela Komisija.
- 268 S obzirom na sva prethodna razmatranja, valja utvrditi da Republika Poljska nije ispunila svoje obveze koje proizlaze:
- na temelju članka 6. stavka 3. Direktive o staništima, time što je donijela izmjenu plana šumskog gospodarenja za šumski okrug Białowieża a da se nije uvjerila da to neće negativno utjecati na cjelovitost PZZ-a i PZP-a koji čine područje Natura 2000 Puszcza Białowiecka;
 - na temelju članka 6. stavka 1. Direktive o staništima i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive o pticama, time što nije poduzela potrebne mjere očuvanja koje odgovaraju ekološkim zahtjevima prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I. i vrsta iz Priloga II. Direktivi o staništima i vrsta ptica navedenih u Prilogu I. Direktivi o pticama i migracijskih vrsta koje se redovito pojavljuju, a nisu navedene u tom prilogu, za koje su bili određeni PZZ i PZP koji čine područje Natura 2000 Puszcza Białowiecka;

- na temelju članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive o staništima, time što nije osigurala strogu zaštitu saproksilnih kornjaša, konkretno vrsta *Cucujus cinnaberinus*, *Buprestis splendens*, *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*, navedenih u Prilogu IV. toj direktivi, to jest time što nije zabranila njihovo namjerno ubijanje ili uznemiravanje i oštećivanje ili uništavanje njihovih lokaliteta za razmnožavanje ili odmor u šumskom okrugu Białowieża, i
- na temelju članka 5. točaka (b) i (d) Direktive o pticama, time što nije osigurala zaštitu vrsta ptica navedenih u njezinu članku 1., osobito malog čuka (*Glaucidium passerinum*), planinskog čuka (*Aegolius funereus*), planinskog djetlića (*Dendrocopos leucotos*) i troprstog djetlića (*Picoides tridactylus*), to jest time što nije pazila da ih se u šumskom okrugu Białowieża ne ubija ili uznemirava u razdoblju razmnožavanja i podizanja mladunčadi te da se njihova gnijezda i jaja namjerno ne uništavaju, oštećuju ili uklanjaju.

VI. Troškovi

²⁶⁹ Sukladno članku 138. stavku 1. Poslovnika, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. Budući da je Komisija podnijela zahtjev da se Republici Poljskoj naloži snošenje troškova i da potonja nije uspjela u postupku, treba joj naložiti snošenje troškova.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) proglašava i presuđuje:

1. Republika Poljska nije ispunila svoje obveze koje proizlaze:

- na temelju članka 6. stavka 3. Direktive Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore, kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013., time što je donijela izmjenu plana šumskog gospodarenja za šumski okrug Białowieża a da se nije uvjerila da to neće negativno utjecati na cjelovitost područja od značaja za Zajednicu i posebnog zaštićenog područja PLC200004 Puszcza Białowieška;
- na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 92/43, kako je izmijenjena Direktivom 2013/17, i članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica, kako je izmijenjena Direktivom 2013/17, time što nije poduzela potrebne mjere očuvanja koje odgovaraju ekološkim zahtjevima prirodnih stanišnih tipova iz Priloga I. i vrsta iz Priloga II. Direktivi 92/43, kako je izmijenjena Direktivom 2013/17, i ptica iz Priloga I. Direktivi 2009/147, kako je izmijenjena Direktivom 2013/17, i migracijskih vrsta koje se redovito pojavljuju, a nisu navedene u tom prilogu, za koje je bilo određeno područje od značaja za Zajednicu i posebno zaštićeno područje PLC200004 Puszcza Białowieška;
- na temelju članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive 92/43, kako je izmijenjena Direktivom 2013/17, time što nije osigurala strogu zaštitu saproksilnih kornjaša, konkretno vrsta *Cucujus cinnaberinus*, *Buprestis splendens*, *Phryganophilus ruficollis* i *Pytho kolwensis*, navedenih u Prilogu IV. toj direktivi, to jest time što nije zabranila njihovo namjerno ubijanje ili uznemiravanje i oštećivanje ili uništavanje njihovih lokaliteta za razmnožavanje ili odmor u šumskom okrugu Białowieża, i
- na temelju članka 5. točaka (b) i (d) Direktive 2009/147, kako je izmijenjena Direktivom 2013/17, time što nije osigurala zaštitu vrsta ptica navedenih u njezinu članku 1., osobito malog čuka (*Glaucidium passerinum*), planinskog čuka (*Aegolius funereus*), planinskog djetlića (*Dendrocopos leucotos*) i troprstog djetlića (*Picoides tridactylus*), to jest time što nije pazila da ih se u šumskom okrugu Białowieża ne ubija ili uznemirava u razdoblju razmnožavanja i podizanja mladunčadi te da se njihova gnijezda i jaja namjerno ne uništavaju, oštećuju ili uklanjaju.

2. Republici Poljskoj nalaže se snošenje troškova.

Potpisi